

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Mobilizační strategie hnutí XR v ČR

Bakalářská diplomová práce

Autor: Klára Hochmanová

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Šotola, Ph.D.

Obor: Kulturní antropologie

Olomouc

2021

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Mobilizační strategie XR v ČR*“ vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci, dne 24. května 2021

.....

Klára Hochmanová

Poděkování

Vyjadřuji velký dík Mgr. Jaroslavovi Šotolovi, Ph.D. za podporu a odborné rady. Srdečné díky patří rodině za podporu, jak finanční, tak psychickou. Vděk putuje také spolubydlícím z Legionářské, kamarádům, Ester Morales za překlad abstraktu a v neposlední řadě aktivistům z XR, zvlášť mým respondentům, za ne malou dávku vstřícnosti a otevřenosti.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Klára Hochmanová</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Kulturní antropologie</i>
Obor obhajoby práce	<i>Kulturní antropologie</i>
Vedoucí práce:	<i>Mgr. Jaroslav Šotola Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2021
Název práce:	Mobilizační strategie sociálního hnutí XR v České republice
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá mobilizačními strategiemi sociálního hnutí XR v kontextu teorie sociálního hnutí a teorie radikálního aktivismu. Práce si klade za cíl zanalyzovat mobilizační proces, poukázat na strategie a prostředky, jimiž sociální hnutí mobilizuje veřejnost, a identifikovat interpretační rámec, jenž má pobízet publikum k akci.
Klíčová slova:	Extinction Rebellion, mobilizace, strategie, sociální hnutí, teorie sociálního hnutí, aktivismus, radikalizace, rámování, klimatická krize, zakotvená teorie, rozhovory
Title of Thesis:	Mobilization strategies of social movement XR in the Czech Republic
Annotation:	This bachelor thesis deals with the mobilization strategies of the social movement XR in the context of the social movement theory and the theory of radical activism. The thesis aims to analyse its mobilization process, to highlight the strategies and means by which this social movement mobilizes the public, and to identify its interpretive framework which is supposed to spur its audience into action.
Keywords:	Extinction Rebellion, mobilization, strategies, social movement, social movement theory, activism, radicalization, framing, climate crisis, grounded theory, interviews
Rozsah práce:	68 s. (105 474 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod.....	6
Výzkumný problém a cíl práce	8
1. Teoretická východiska práce a představení hnutí XR	10
1.1 Kdo jsou XR? Emická perspektiva hnutí XR	10
1.2 Extinction Rebellion v kontextu teorie sociálního hnutí.....	16
1.2.1 Teorie sociálního hnutí	16
1.3 XR z pohledu teorie radikálního aktivismu	19
1.3.1 Radikalizace hnutí.....	21
1.4 Koncept rámování	25
2. Metodologie	35
2.1 Kvalitativní výzkum	35
2.2 Design výzkumu.....	38
2.3 Konstrukce dat	39
2.4 Analýza a intepretace dat.....	42
2.5 Shrnutí analýzy	56
2.6 Dojmy z terénu.....	58
Závěr	62
Seznam zkratk, obrázků a tabulek.....	65
Zdroje	66
Přílohy.....	69

Úvod

Americký profesor udržitelného podnikání na Michiganské univerzitě ve své knize *Jak kultura vytváří diskusi o klimatické změně* (2017) píše o tom, že fakt klimatické krize není bodem, který by rozdělval společnost, nýbrž jsou to „představy lidí přizpůsobující názor na klimatickou krizi svým hodnotám a kulturnímu zázemí“ (Hoffman, 2017). Názor profesora Hoffmana je inspirující pro další výzkum aktuální sociologické debaty o klimatické krizi. Pomocí známých kvalitativních sociálně-vědních metod a konceptů z řad společenského občanského chování prozkoumám v rámci této práce aktuální společenskou klimatickou debatu v České republice, a to perspektivou klimatického hnutí Extinction Rebellion.

Povědomí o klimatické krizi vyvolává živé diskuse ve společenských kruzích dnes běžně, zkrátka „nedebatuje se o ní jen na klimatologických kongresech již řadu let“, dále zmiňuje Hoffman (2017, s. 7). Například přijetí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu z roku 1992 či vyjednání Pařížské dohody z prosince roku 2015, jsou důkazem přítomnosti klimatické debaty v politických vrstvách společnosti na mezinárodní úrovni. Klimatickou debatu můžeme ale najít nyní i na úrovni států, měst, ulic či rodin. Závažnost krize, nejspíše, vlašné či popírající postoje na straně veřejnosti, politiků i velkých korporací jsou součástí sporné klimatické diskuse, na jejímž druhém konci vznikají občanské iniciativy reagující na fenomén klimatické krize s vizí urgentního řešení. Mezi tyto občanské iniciativy patří sociální hnutí reprezentující názor potřeby okamžitého „zeleného chování“ ve společnosti, jinak hrozí vyhynutí nejen řady rostlinných nebo živočišných druhů, ale i samotného člověka. Právě sociální hnutí vyzývající veřejnost k zapojení se do urgentního řešení klimatického stavu je předmětem mého výzkumu.

Téma práce se zabývá klimatickým hnutím Extinction Rebellion v České republice, česky se hnutí překládá jako Rebelie proti vyhynutí (dále XR). Klimatické hnutí XR mě zaujalo nejen svým uměleckým designem a provokativním způsobem vystupování spojeného s různorodým, někdy často ostře negativním, přijetím ve společnosti, ale také tím, že se během roku 2019 dynamicky rozrostlo do celého světa.

Předmětem práce je analýza strategie XR v kontextu teorie sociálního hnutí, z perspektivy politického aktivismu v ČR. Cílem práce je analyzovat mobilizační proces a identifikovat tzv. interpretační rámec vytvořeným hnutím XR, poukázat tak na ideologické faktory mobilizace, na rámec (obraz) kolektivní akce produkovaný hnutím, jenž motivuje k účasti na kolektivní akci. I když vycházím z konceptů známých v oblasti teorie sociálního hnutí a politického aktivismu, práce přispívá tím, že využívá optiku konceptů k prozkoumání mobilizace veřejnosti u „nového“ hnutí XR v ČR.

Jelikož sociální hnutí nabízí kolektivní součinnost z řad široké veřejnosti, takto zmobilizovaná společnost může být její hybnou silou, přispívá tak ke společenské diskusi, k sociální kontrole či dokonce ke společenské změně nebo alespoň její transformace (buť jen v neformálním každodenním životě jednotlivých obyvatel). Například jeden z prvních analytiků sociálního hnutí Herbert Blumer (1969) vystihuje činnost sociálních hnutí jako „kolektivní snahu o ustanovení nového životního řádu“ (Blumer, 1969, Giddens, Sutton, 2013, str. 924). Právě pro potenciál měnit status quo, obhajovat společenské zájmy, politicky se participovat nebo v nejmenším přispívat ke společenskému rokováání, zájem o studium sociálních hnutí optikou nejrůznějších sociálněvědních teorií/přístupů má své opodstatnění a jistou atraktivitu napříč humanitními obory, tedy i u mě jako studentky antropologie.

Výzkumný problém a cíl práce

V této práci jsem vycházela z knihy *Jak kultura vytváří diskusi o klimatické změně* (Hoffman, 2017, viz výše), kde autor líčí klimatickou krizi jako problém kulturní, neboť názorová divergence na klimatickou krizi se neděje dnes ve vědeckých kruzích, tj. u vědců, kteří se zabývají klimatickou krizí, v takové míře jako u (občanské) společnosti, kde figurují odlišné hodnoty (zájmy, kulturní prostředí) coby rozdělují prvek různých společenských skupin. Proto jsem se rozhodla blíže poznat sociální hnutí XR jako zástupce jedné názorové skupiny ve společenském diskusním prostoru. Zaměřuji se ve své práci na následující zkoumanou oblast.

Práce problematizuje mobilizační proces u sociálního hnutí XR v kontextu teorie sociálního hnutí a charakteristiky radikálního aktivismu. Reflektovala jsem mobilizační proces ze tří teoretických východisek; definice společenské organizace typu sociálního hnutí od Maria Dianiho (1992), teorie radikálního aktivismu a konceptu rámování – tzv. framing z 90. let (Benford & Snow).

Cílem práce je zanalyzovat mobilizační proces a identifikovat interpretační rámec mobilizační akce za pomoci tří teoretických východisek (viz výše). Výzkumným materiálem jsou především data z rozhovorů se členy XR, jež budou analyzovány prostřednictvím zakotvené teorie. Design zakotvené teorie nám pomůže odkrýt jednotlivé kategorie a vztahy mezi těmito kategoriemi mobilizačního procesu sociálního hnutí XR; poskytne tak rámec, tj. obraz reality sociálního hnutí, jímž se snaží hnutí oslovit své publikum.

Výzkumné otázky

Jaký rámec hnutí XR konstruuje, tj., jaký je obraz reality, jímž oslovuje své potenciální sympatizanty?

- Jak si definuje hnutí XR problém, kdo je vinným?
- Jaké řešení hnutí XR nabízí?
- Jaké jsou motivace mobilizační akce?
- Jaké jsou cíle hnutí?

1. Teoretická východiska práce a představení hnutí XR

1.1 Kdo jsou XR? Emická perspektiva hnutí XR

XR je klimatické hnutí, jež spatřuje světlo světa na jaře v Británii v roce 2018. Bylo založeno malou skupinkou lidí v Bristolu. Nevzniklo spontánně, nýbrž alespoň po dvouletém sociologickém bádání akademiků a aktivistů, ve kterém zakladatelé zjišťovali, co fungovalo v minulosti, aby nastala radikální změna ve společnosti: „protože již 30 let selháváme jako lidstvo s tím něco efektivně dělat, tak zkusme kousek po kousíčku mobilizovat společnost na naši stranu“ si zakladatelé řekli, sděluje Arne Springorum (aktivista XR) v rozhovoru pro magazín CZECHSIGHT (Springorum, 2019).

Hnutí reaguje na vědecký diskurz, konkrétněji na zprávy panelu IPCC, které informují o globálních důsledcích při oteplení planety o 1,5 °C a 2 °C oproti době předindustriální v souvislosti s koncentrací emisí skleníkových plynů v atmosféře a v kontextu posílení globální reakce na hrozbu klimatické změny, udržitelný rozvoj a úsilí o vymýcení chudoby. Aktuálně hnutí reaguje na zprávu projektu Climate Reality Check 2020, který prezentuje závěry z rešerše poznatků vědy o klimatické krizi. Čeští aktivisté zprávu přeložili do češtiny a sdílejí ji na svém webu. Hnutí XR se nespokojuje s tím, jak politici (vlády nebo i velké energetické společnosti typu Shell, ČEZ) na základě těchto, podle nich jasných faktických vědeckých informací, které nejsou otázkou diskuse, jednají.

Jak se dále identifikují samotní XR? „Jsme mezinárodní hnutí, které využívá nenásilné prostředky občanské neposlušnosti s cílem zastavit probíhající hromadné vymírání a minimalizovat riziko společenského kolapsu.“ (Rebellion, Kdo jsme). Vyčítám z českých webových stránkách XR, kde nalézám základní informace o hnutí XR. Z této definice bych upozornila na fakt globálního hnutí, i když

předmětem práce není hnutí zkoumat v mezinárodním kontextu, je důležité však mít na paměti globální povahu XR. Koncept občanské neposlušnosti bude více rozebrán v podkapitole radikální aktivismus. Oficiální výpověď hnutí prolínám názory jednotlivých členů hnutí: „XR je hnutí lidí, kteří dospěli k názoru, že klimatická krize je nejzávažnější výzva dneška. Není to žádné abstraktní téma pro vědce, kteří si to sušej někde na katedře a pro politiky, kteří někde izolovaně od společnosti vymějšlí a prosazují nějaký řešení. Tak už to není. Klimatická krize je něco, co se dotýká každého z nás ... nepříjemné skutečnosti vyostaly na povrch, v posledních letech prosákly na veřejnost, řekněme... takže XR je hnutí lidí, kteří se nehodlají smířit s tím, že se nic nedělá, že taková bezprostřední hrozba se neřeší. Proti vůli politiků a společnosti, my se snažíme protlačit to, že se to bude řešit, protože je to existenční hrozba pro lidi i pro přírodu, ostatní“, říká aktivista XR.

Principy a požadavky XR

Na společných principech se dohodla skupinka zakladatelů z Británie, spojují celé globální hnutí. Patří mezi ně:

1. Společná vize změny, 2. Naše poslání vychází z toho, co je nezbytné, 3. Vyzdvihujeme potřebu regenerativní kultury, 4. Překonáváme se, abychom překonali i současný toxický systém, 5. Vážíme si reflexe a učení, 6. Všechny přijímáme takoví, jací jsou, 7. Aktivně redukuje moc, 8. Nikoho neobviňujeme ani nezostuzujeme, 9. Jsme nenásilné hnutí, 10. Fungujeme na principech autonomie a decentralizace

Každý, kdo je v souladu s těmito principy, může jednat ve jménu XR, se dočteme na české doméně XR. Hnutí vystupuje také se třemi hlavními požadavky, jež krátce představím, jsou to:

- 1) Říkejte nám pravdu: aktivisté žádají vládu, aby říkala pravdu ohledně klimatické situace, dále žádají změnu veškeré legislativy, která není

v souladu s danou situací, a aby společně s médii komunikovala naléhavost změny, včetně toho, co mají dělat jednotlivci, komunity, firmy.

- 2) Okamžitě začněte jednat: vláda musí neprodleně přijmout právně závazná pravidla k dosažení uhlíkové neutrality do roku 2025 a ke snižování spotřeby.
- 3) Potřebujeme nadstranickou politiku: žádáme o vytvoření občanského shromáždění, které by dohlíželo na zavádění požadovaných změn a představovalo funkční demokratický nástroj pro řešení současné krizové situace (Rebellion, Kdo jsme).

Nastavené požadavky XR doplňují reflexivními slovy jednoho z aktivistů, který hovoří: *“...ty požadavky jsou, ono se skoro dá říct, že jsou nesplnitelný, hlavně ten druhý, dosáhnout uhlíkové neutrality do 2025, to je naprostá utopie. V současném systému se to nestane, ale zároveň se ten systém snažíme změnit a vlastně jde o to vykročit za hranice toho, co teď požadujeme za možné, změnit myšlení...”,* líčí aktivista. Nutno podotknout, že v rámci nadnárodního hnutí a politického prostředí v dílčích státech, ne všechny odnože hnutí se shodují jen na těchto požadavcích, americká odnož XR přikládá ještě čtvrtý požadavek „spravedlivé proměny“ (Halakuc, 2020).

Hnutí tak svými požadavky apeluje na okamžité jednání a angažování vládnoucích v řešení bezprecedentní klimatické krize, které lidstvo bezprostředně čelí již teď, míní XR. Nejen tedy upozorňování na fakt klimatické krize je v agendě skupiny XR, ale také poukázání na vlády, aby nelhaly společnosti o stavu klimatické krize a jejich důsledcích a začaly v této problematice konat ihned. S nedůvěrou ve stávající vlády s cílem redukovat její moc vytváří požadavek o vytvoření nadstranického orgánu, jenž představuje nástroj participativní demokracie, jehož aktéry jsou samotní občané. Hnutí v kontextu politické příslušnosti vystupuje jako apolitické, otevřeně se nehlásí k žádné politické ideologii, doplňují slovy z deníku A2larm, kde stojí oficiální twitterové vyjádření britských aktivistů k použitému transparentu „socialismus nebo

vyhynutí na akci XR“: „*hnutí nevěří žádné specifické ideologii, ale lidem vybraným losováním do nově ustanoveného občanského sněmu, jenž má navrhnout řešení klimatické krize*“ (Halakuc, 2020). V českém prostředí podle slov mluvčí XR Veroniky Holcnerové v rozhovoru pro DVTV se staví hnutí k apolitickému postoji následovně, když odpovídá moderátorce na otázku, zda uvažujete o vstupu do politiky: *“Neuvažujeme, je možné samozřejmě, nemůžu mluvit za každého jednotlivého člověka, pokud to hnutí se rozroste, tak těžko můžu tvrdit ... že tady budeme mít třeba tisíc členů a ani jeden z nich se nebude politicky angažovat, to by byla hloupost, ale my jako hnutí určitě do politiky vstupovat nebudeme*“ (Holcnerová, 2019).

Podrobněji rozebraná ideová východiska, ze kterých ztotožnění jednotlivci čerpají, jsou sepsány v rebelské příručce originálně zvané *This Is Not a Drill: An Extinction Rebellion Handbook* (2019). Na začátku příručky nalezneme prohlášení: *Declaration of Rebellion*, ve kterém hnutí shrnuje své klíčové požadavky. Příručka obsahuje, mimo popis klimatické krize, jejích důsledcích a vize, jak z krize ven, také citace známých osobností, rebelská hesla (*act now, rebel for life, tell the thruth, love and rage, we act behalf of life* a další) či obrázky se zvířaty nebo lebkou, které upozorňují na šesté masové vymírání druhů. Byla sepsána řadou anglických aktivistů, nabízí také obsah o tom, co to obnáší vykonávat občanskou neposlušnost, příběhy zatčených lidí, nabízí alternativní životní styl (například idea sdíleného jídla, DIY¹ přístup, recyklace), svérázně vysvětluje důvody, proč volí hnutí radikální strategii či zdůrazňuje důležitost okamžitého jednání.

XR používají od začátku působení symbol přesýpacích hodin v kruhu (planeta Země), jenž znázorňuje vymírání, respektive krátký se časový limit pro život mnoha druhů na Zemi (Extinction symbol information).

¹ Do it yourself – překlad: vyrob si sám

Strategie – princip nenásilí a občanská neposlušnost

Hnutí prosazuje jako strategii svého jednání princip nenásilí spojený s již zmíněnou masovou občanskou neposlušností – formou občanského odporu. Roger Hallam, jeden z předních protagonistů a zakladatelů hnutí, píše v příručce o modelu občanského odporu. Masivní občanský nenásilný odpor vnímá jako jediné efektivní řešení pro změnu stávající, podle hnutí, toxického systému. V handbooku zmiňuje, že jediná cesta, jak radikálně změnit systém je ho narušit. *„You cannot overcome such entrenched power by persuasion and information. You can only do it by disruption“* (Hallam, 2019, s. 96). Cílem je narušit ekonomiku a tím upozornit na stávající krizi, jinak si ji dostatečně nevšimnou ti, co ovládají tento svět, zaznívá v handbooku. Princip nenásilí Hallam považuje jako jediné možné progresivní řešení, kdy dochází ke změně systému (tamtéž). Principem nenásilí se hnutí inspiruje událostmi v historii, konkrétně hnutím za občanská práva v Americe nebo hnutím za nezávislost v Indii. O principu nenásilí se vyjadřuje jeden z respondentů v kontextu strategie nutnosti nenásilných protestujících v momentu, v kterém se problém eskaluje do stavu, kdy opozičník (systém, stát) zakročí násilně: *„... takže v tu chvíli, kdy ten násilný systém zasáhne, tak z pohledu většiny společnosti, která není v těch protestech, tak vlastně získává sympatie protestující, protože dělají dobrou věc, navíc nenásilně, a ještě je proti nim násilně zakročeno, to je ten strategický důvod toho nenásilí.“*, říká člen hnutí XR. Další člen ilustruje definici nenásilí/nenasilné akce takto: *„já v tom asi nejsem ustálená sama v sobě, třeba mně se přičí ničit i majetek a snažím nejít touhle cestou, ale hnutí nenásilí definuje jako nenásilí vůči živým organismům, tvorům, a hlavně vůči lidem, takže to znamená, že my neublížujeme lidem. A ve chvíli, kdy na nás policista vztáhne ruku a chce nás třeba i agresivně vzít, tak my jsme klidní“*, líčí aktivistka XR. Opět nutno podotknout, že v rámci nadnárodního charakteru hnutí XR bere v úvahu i alternativní strategie ve státech, které mají omezený prostor politických příležitostí pro odpor.

Repertoár jednání

Aktivisté konají akce po vzoru mateřské XR v Anglii, dominantou jsou tzv. nenásilné přímé akce² jako radikálnější forma občanské neposlušnosti, uskutečňují se bez politických zástupců, lobby, médií či symbolického protestu. Přímá akce může mít podobu fyzické blokády dopravních tepen. U hnutí XR se jednalo například o blokádu pražské magistrály dne 12.10.2019 v rámci Mezinárodního týdne rebelie či desetidenní okupace MŽP 16.11.2020 – 26.11.2020. „*Nezaměřujeme se na tradiční postupy jako jsou petice nebo pokojné pochody, a s větší ochotou přijímáme rizika (tj. zatčení/uvěznění)*“ (Rebellion). Přímé akce nejsou jediným repertoárem akcí pořádaných XR, hnutí koná třeba přednášky Míříme k vyhnutí, rebel talky (přednáška s diskusí s odborníky), místní skupiny uskutečňují různé (umělecké) happeningy či performativní akce, například symbolický pohřeb za lesy probíhajících v pěti českých městech ve dne 23. 9. 2019.

Vznik v České republice

V České republice vzniká první skupinka v Praze ještě téhož roku (2018) v prosinci. Během roku 2019 přibývají členové a vytváří se místní skupiny XR po celé České republice Praha, Brno, Olomouc, Břeclav a další (Rebellion, Místní skupiny).

Na začátku práce jsem představila hnutí slovy samotných členů XR. V následujících kapitolách přiblížím teorie, koncepty a principy, ze kterých vycházím při zkoumání hnutí XR, a které reflektují zkoumaný fenomén, a to sociální hnutí XR. V příští kapitole zprostředkuji náhled na obecnou strukturu a funkci sociálního hnutí v rámci teorie sociálního hnutí.

² Více se věnuji jevu přímé akce v následující kapitole radikální aktivismus (viz níže)

1.2 Extinction Rebellion v kontextu teorie sociálního hnutí

V této kapitole zmíním důležité charakteristiky společnosti typu sociální hnutí, lépe nám pomůže pochopit jevy související s hnutím XR. Nejprve zprostředkují náhledy na problematiku teorie sociálního hnutí napříč minulým stoletím, kdy se fenomén sociálního hnutí v rámci moderní vědy začal úpěnlivěji zkoumat, poté představím platnou definici Maria Dianiho (1992), jenž představuje v této podkapitole stěžejní nástroj pro pochopení fenoménu sociálního hnutí.

1.2.1 Teorie sociálního hnutí

Definice fenoménu sociálních hnutí

Mezi prvními analytiky kolektivního chování na konci 19. století patřil Le Bon, jenž se zabýval davovým chováním – psychologií davu, v němž zdůrazňuje snadnou ovlivnitelnost chování jednotlivce je-li součástí davu. Termín sociální hnutí však zavedl Lorenz von Stein (1850), který chápal sociální hnutí jako důležitý prvek historických procesů v moderních nebo modernizujících se společnostech (Nešpor, 2020). Fenomén sociálního hnutí nebyl v moderní vědě dlouho zcela jasně ohraničen, obsahuje po desetiletí spíše vágní nedistinktivní definice kolektivního jednání, které stálo mimo zavedenou formu společenského, politického života. V obecném pojetí slovy Giddense lze sociální hnutí považovat jako „kolektivní snahy o prosazení společenského zájmu mimo sféru zavedených institucí“ (Giddens, 2013, s. 923). Do konce 60. let dominoval blumerovsko-smelserovský model kolektivního chování, který vysvětloval reakční charakter jednání společenských skupin, chování skupin bylo motivováno nespokojeností v určitých hlediscích v soudobé společnosti. „V takovémto jednání není možno uvažovat o mobilizačních procesech, protože

aktérům není přisuzováno účelově racionální jednání, tj. bez schopnosti organizace a kumulace zdrojů“ (Znebežánek, 1997, s. 27). Teorie reakčního kolektivního chování postrádaly také vzhled do vztahu sociálního hnutí se změnou sociální struktury společnosti, kritizují další teoretici sociálního hnutí (Della Posta a Diani, 2006 in Giddens, 2013, s. 927). Sociální hnutí tedy již nebylo nadále chápáno jako „iracionální dav“, nýbrž jako vznikající organizovaná společnost občanů coby součást občanské společnosti.

Od 50. lety termín sociální hnutí střídá dříve užívaný termín kolektivní chování. Zmiňovaná 60. léta jsou právě rokem změny ve studiu kolektivního chování/sociálního hnutí, jenž vymezuje aktéra jako racionálně účelově uvažujícího a organizovaného. Zároveň se věda začala orientovat ve výzkumech na „postmateriální hodnoty, moralitu, solidaritu marginalizovaných jedinců“ (Mazák, 2016, s. 15). Z těchto nových teoretických tendencí se zrodila v Americe prosazovaná teorie mobilizace zdrojů, v Evropě zase teorie nových sociálních hnutí, poté teorie/koncept struktury politických příležitostí a teorie/koncept rámování – tzv. framing (tamtéž).

Nová hnutí v opozici proti starým dělnickým hnutím jsou nositelem znaků „proměny společnosti z industriálního typu na postindustriální“ (Giddens, 2013, s. 929). Z výzkumu Ronalda Ingleharta (1977, 1990), jenž podnikl ve více než 25 industrializovaných státech průzkum sociálních hodnot, vyplývá, že „mladší generace již vykazovaly postmateriální hodnoty, což se projevovalo tak, že jistou míru hmotného zabezpečení chápaly jako samozřejmou a častěji se zaobíraly spíše kvalitou než kvantitou“ (tamtéž). Mezi nové sociální hnutí se řadí hnutí „lidskoprávní, enviromentální, feministická, mírová, hnutí sexuálních menšin“ (Mazák, 2016, s. 15). V kontextu enviromentálních hnutí, myšlenky některých ekologických hnutí 70. a 80. let se staly součástí „normalizovaného politického systému, položily základ novým politickým stranám“ (tamtéž).

Vlivná definice sociálního hnutí z devadesátých let, spolupráce s Ivano Bisone (Diani and Bison 2004)

O první a zdařilé pokusy uchopení teorie sociálních hnutí jako obecné sociologické kategorie se zasadil profesor sociologie Mario Diani (1992), který definoval sociální hnutí jako „sít neformálních interakcí mezi pluralitou individuí, skupin nebo organizací angažovaných v politických nebo kulturních konfliktech na základě sdílené kolektivní identity“ (Znebežánek překlad in Mazák, 2016, s. 11). Diani se snaží dále upřesnit fenomén sociálních hnutí také za pomoci závěrů z předchozích výzkumů od řady sociologických výzkumníků.

Diani shrnuje důležité přítomné charakteristiky sociálního hnutí, jsou to:

1) Konfliktní vztah opozičních aktérů, kteří prosazují své politické, ekonomické, kulturní zájmy, realizují se však jen požadavky jedné strany, druhá strana zůstane poškozena. Musí zde figurovat jasně dva identifikovatelní opoziční aktéři. Nastává politický (a, nebo) kulturní konflikt, kdy sociální hnutí buď podporuje sociální změnu nebo je proti ní (to jsou tzv. kontra-hnutí).

2) Provázaná neformální síť vztahů mezi jednotlivci, skupinami a organizacemi hnutí. Aktér jedná nezávisle a autonomně v rámci hnutí. V hnutí dochází mezi aktéry k neustálé výměně zdrojů pro dosažení společných cílů. Organizace aktérů závisí na jednotlivých aktérech (popřípadě organizací podílejících se na kolektivní akci) a vyjednávání mezi nimi, neexistuje jeden koordinátor a reprezentant celého hnutí – v tomto posledním aspektu Diani rozlišuje definici sociálního hnutí oproti organizaci.

3) Utváření kolektivní identity je třetí podstatnou charakteristikou, aktéři vytváří a jsou si vědomi propojenosti s ostatními aktéry hnutí prostřednictvím společných cílů a závazků ke stejné záležitosti. Ve vytváření kolektivní identity probíhá také proces uznání členství ostatními aktéry hnutí. Kolektivní

identita sociálních hnutí nevzniká na jedné nahodilé protestní akci nebo kampani, jde o vytváření „dlouhodobější“ identity (Diani della Porta, 2020).

Definicí sociálního hnutí od Maria Dianiho skončím tento dějinný přehled teorií o fenoménu sociálního hnutí. Stručný nevyčerpávající přehled vzniklých teorií o sociálním hnutí slouží v práci k utvoření komplexnějšího obrazu o funkci a struktuře takovéto společenské organizace.

V dalších řádcích se podrobněji zmíním o konceptualizaci radikality či radikálního aktivismu, který je často spojován s hnutím XR. Vycházím z předpokladu, že hnutí XR vykazuje známky radikálního chování, a to z toho důvodu, že hnutí využívá ve své strategii (viz výše) občanskou neposlušnost a přímou akci coby strategie implikující radikální jednání. Seznámením se s povahou radikálního aktivismu považuji za důležité, chceme-li hlouběji pochopit povahu hnutí XR. Radikální aktivismus krátce představím jako jeden z typů aktivismu v ČR, rozpracovaný zejména Ondřejem Císařem a kol., a přiblížím jeho charakter pomocí konceptu občanské neposlušnosti a teorie přímé akce.

1.3 XR z pohledu teorie radikálního aktivismu

Enviromentální aktivisté jako součást veřejného aktivismu v ČR

Enviromentální aktivisté patří v České republice mezi neaktivnější a nejvíce se angažující vyplývá z výzkumů kvalitativních studií o politickém aktivismu v ČR. Výrazy projevu občanských iniciativ, jež prosazují enviromentální zájmy, což chápeme jako B. Binka (2008) formulací A. Dobsona, který rozumí

enviromentálnímu chování jako směru hájící zeleně³-konformní zájmy slučitelné s další ideologií (konzervatismus, liberalismus, socialismus ...) (Binka, 2008), nabývají různých forem jednání od mírnější po extrémní s rozdílnými repertoáry a strategiemi. První enviromentální organizace vznikaly na konci 60. let., v 70. letech byly spojovány s tzv. novými sociálními hnutí (viz výše), v 80. letech enviromentální organizace působily pod dohledem politického režimu (Císař, 2008), přesto například Duha a Děti Země těsně před rokem 1989 ovlivněni undergroundem a punkem pořádaly akce v protestním formátu inspirované západními aktivistickými organizacemi (Novák, 2013). V 90. letech s nastupující vládou Václava Klause politická participace enviromentálních organizací začala zaujímat mírnější formáty politické rétoriky (tamtéž), enviromentální aktivisté byli ve společnosti odsunuti na okraj společnosti, některé organizace se začaly postupně profesionalizovat a více institucionalizovat (například hnutí Duha).

Radikální aktivismus jako jeden z typů veřejného aktivismu v ČR

Ondřej Císař spolu s Jiřím Navrátilem a Kateřinou Vráblíkovou rozpracovali typologii veřejného politického dění v ČR po roce 1989, při čemž veřejný politický aktivismus rozumějí jako „organizované, kolektivní a veřejnými strategiemi, tj. například demonstracemi a peticemi, projevované úsilí, jehož cílem je obhajoba politických požadavků jinak než účasti ve volbách“ (Císař a kol., 2011, s. 138). Autoři nabízejí tři druhy veřejného politického aktivismu, jsou to starý (odborové a agrární organizace), nový (enviromentální a lidsko-právní organizace) a radikální. Povahu radikálních projevů politického aktivismu zmiňují v následujících řádcích.

³ Považujeme za zájmy zohledňující hodnotu, eventuelně ochranu přírody a přírodních subjektů/objektů (Binka, 2008)

1.3.1 Radikalizace hnutí

Co dělá hnutí radikálním? Nejprve definuji blíže radikalitu, zmíním opět dva úhly pohledu na problematiku radikálního chování, radikálního aktivismu, optiku vědeckých teorií a perspektivu samotných aktérů hnutí XR.

Definice radikality

Vedle forem aktivismu všední politiky, do kterého Císař a kol. řadí starý a nový aktivismus, stojí radikální aktivismus (pravicový, levicový) charakterizován opozičním postojem vůči stávajícímu politickému systému (tamtéž). Williams vymezuje radikály jako ty, kteří „explicitně vyjadřují svou kritiku současného stavu a představy žádoucího uspořádání společnosti budoucnosti“ (Císař a kol., 2011), opět zde zaznívá kritický postoj k soudobému politicko-sociálnímu uspořádání. Blackwellova encyklopedie politického myšlení chápe radikalismus jako míru nesouladu s většinovým postojem a názorem v určitém politickém prostředí, jedná se o: „schopnost podrobit existující okolnosti kritickému zpochybňování a hlásat reformu nebo zrušení těchto okolností, pokud jejich existenci nelze principiálně ospravedlnit“ (Binka, 2008, s. 95). Samotný Binka dále rozvíjí radikalismus/radikální chování na formu argumentativní a neargumentativní. Argumentativní radikálové zdůvodňují své postoje a přesvědčují společnost argumenty, neargumentativní jinak než argumenty (tamtéž). Podle výše uvedených definic radikálnost spočívá ve vyjádření kritického postoje ke stávajícímu „systému“ a v překračování hranice mainstreamové politiky.

Charakteristiky radikálů, strategie a principy

Opět se odkazují na výzkum Ondřeje Císaře a kol., který shrnuje charakteristiky radikálního aktivismu v České republice. Radikálové jsou popsáni jako „malí nezávislí protihráči, orientující se na protestní typy strategií, nemobilizují vysoké počty lidí, členskou základnu mají výrazně nižší (nejčastěji do 50 členů), považují politický systém za jim uzavřený, nemají (téměř) žádné zaměstnance a finanční rozpočet nepřesahuje několik desítek tisíc korun (Císař a kol. 2011).

V rámci repertoáru jednání dominantou radikálních hnutí jsou přímé akce, o kterých píše Arnošt Novák jako o taktice příliš nevídanou v České republice po roce 1989 z důvodů odlišné historické zkušenosti oproti západoevropskému a severoamerickému prostředí. České prostředí tak představuje uzavřený prostor pro rozvíjení a praktikování přímé akce. Arnošt Novák zmiňuje, že přímá akce je prostředkem, jak obyčejní lidé přebírají kontrolu nad svými životy, už se nechtějí spoléhat na jednání někoho jiného, berou situaci do vlastních rukou. Slovy Davida Graebera: „Na rozdíl od hlasování, lobbování nebo vyvíjení mediálního tlaku v ní jde o snahu získat moc nad okolnostmi vlastní existence a tuto moc vykonávat přímo“ (Graeber, 2009, in Novák, 2011, s. 86). Přímá akce je silně ovlivněna anarchistickými myšlenkami o svobodném jednání lidí, kteří si mají uvědomit svou moc a své schopnosti k proměně aktérů samotných, v jejich pojetí přímá akce v aktérech probouzí uvědomění, solidaritu a sebedůvěru. Tento akt samotného uvědomění si svobody a její praktikování popisuje Arnošt Novák jako edukační rozměr přímé akce. Shledává také, že přímá akce v sobě nese ještě jeden rozměr a to exemplární, v němž dochází k nabídnutí etické (kulturní) alternativy vůči kapitalismu a státu, akce mají být také pozitivním příkladem pro okolí (Novák, 2011). Hnutí v přímé akci tedy má potenciál zpochybňovat dominantní kódy společnosti a vyvolávat politické a společenské změny (tamtéž). Anarchista a

sociální ekolog Murray Bookchin považuje přímou akci za morální princip (nejen taktiku), „ideál, jenž by měl naplnit každou stránku našeho života, jednání a životního postoje“ (Bookchin, 1980 in Novák, 2011, s. 86). Příkladem přímých akcí jsou blokády silnic – dominanta u hnutí XR (viz výše) a supermarketů, pochody, vyvěšování transparentů na úřady vlády či elektráren, cyklojízdy, sabotáže strojů a jiné. Ne všechny přímé akce jsou nutně násilné, ilegální a konfrontační, vedle anarchistických forem přímé akce stojí liberální formy, jež volí přímou akci jako taktiku pro získání pozornosti k tématům rozlišuje Novák, přímá akce v tomto případě není řešením ani cílem jako u anarchistické formy protestu, míní Monbiot, 1998 (in tamtéž).

Přímá akce se pojí s konceptem občanské neposlušnosti, na rozdíl však od násilných forem přímých akcí, se teoretici shodují, že koncept občanské neposlušnosti je založen, jednak na nenásilném jednání, a to i vzhledem k majetku, jednak na ochotě nést zodpovědnost za neposlušnost na hranici zákona: „je založena na dialogu, na přijetí odpovědnosti a zejména trestu za neposlušné jednání, respektuje tak zákony i stát“ (Novák, 2011, s. 87). John Rawls rozvádí fenomén občanské neposlušnosti, trefně jej definuje jako „veřejný, nenásilný, vědomý, a přitom politický akt protestu proti zákonu, obvykle provedený s cílem změnit zákon nebo politiku vlády“ (Rawls, 1999 in Novák, 1999, s. 87). Občanská neposlušnost bývá tedy chápána jako akt nelegální, zcela upřímně motivován nesouhlasem ke stávajícímu zákonu či politice. Například nizozemský autor Wibren van der Burg zdůrazňuje také důležitost morálního motivu a motivu spravedlnosti v projevu občanské neposlušnosti: „Občanská neposlušnost je vědomé nepodřízení se zákonným povinnostem, které je z hlediska jednajících ospravedlněno morálně, přičemž neodmítají zcela legitimitu právního řádu“ (Kysela, 2001, s. 11). Koncept občanské neposlušnosti podle definicí výše odkrývá státoprávní vztah coby vztah „svobodného člověka a demokratického občana k jeho závazku řídit se státními zákony“ (Pinz, 1999,

s. 272). Jestliže státoprávní vztah udává občanovi práva a povinnosti, občanská neposlušnost figuruje jako právní prostředek odporu proti oficiálnímu řádu. Jan Pinz dále zařazuje občanskou neposlušnost někde doprostřed mezi výrazné prostředky odporu, tj. právo na revoluci, právo na povstání, právo svrhnou nevhodnou vládu a mírné nástroje odporu, tj. právo shromažďovací, právo spolčovací, svoboda projevu a právo kritiky, právo petiční. Přičemž některé formy práva na odpor ne vždy jsou v souladu s právními řády daného státu, kde se odpor koná⁴ (Pinz, 1999, s. 275).

Jak o radikálním aktivismu mluví respondenti XR

Hnutí XR se ve své činnosti odkazuje, jak již bylo řečeno, na princip občanské neposlušnosti s přímou nenásilnou akcí. Respondenti se vyjadřují o potřebě volit radikálnější cestu veřejného aktivismu, aby nastala radikálnější změna, kterou společnost nutně potřebuje: *„méně radikální způsoby nevytrhnou ty lidi tak z letargie dostatečně a nevytvoří dostatečný tlak zespona na vládu“*, líčí respondent. Jedna respondentka si dokonce myslí, že hnutí není zas tak radikální ve srovnání s aktivitami dělané v zahraničí, konkrétně v Anglii například. *„no já si myslím, že je tam taková hranice, ale radikální bych to nenazvala, protože si myslím, že ta šíře toho problému je tak závažná, že je to adekvátní cesta...záleží zase o jakou akci se jedná, některé jsou radikálnější na české měřítko určitě jo“*. V jednom rozhovoru se objevila radikalita reprezentující radikální hnutí jako „zlobivé“ v porovnání s ostatními enviromentálními hnutími, které zastávaly nálepku „hodné“: *„ostatní hnutí se spíše distancují, protože jim XR přijde až moc radikální a nechcují si tím zničit takovou tu pověst hodných lidí“*. Respondenti jsou

⁴V České republice podle Listiny základních práv a svobod mají občané právo na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředky jsou znemožněny (čl. 23, Listina základních práv a svobod).

ztotožnění s radikalitou, přijímají ji a jsou si ji vědomi, často se v rozhovorech objevuje motiv vědomí radicality v souvislosti s nenásilím: „...*vždycky něco radikálního bude mít své nepřátele, ale hrozně si stojíme za tím, že jsme nenásilný*“.

1.4 Koncept rámování

V této kapitole se vrátím k teorii sociálního hnutí a podrobněji představím jeden z přístupů, ze kterého taktéž vycházím při analýze mobilizačního procesu skupiny XR. Shledávám, že je vhodný jako stěžejní teoretické východisko, protože zdůrazňuje aktérství participantů kolektivní akce, a to vzhledem ke skutečnosti, že se hnutí XR během poměrně krátké doby rozšířilo na šest světových světadílů. Považuji tedy za relevantní si odpovídat na otázku po konstrukci rámce, jímž aktéři oslovují své sympatizanty. Koncept/přístup rámování problematizuje totiž to, jakým způsobem komunikační zdroje (jednotlivci, společenské skupiny, organizace, média, politici ...) definují a konstruují realitu. Koncept rámování patří do teorie sociálního hnutí (viz výše), znovu připomenu, na jaký přístup reaguje v dějinné perspektivě teorie sociálního hnutí a poté jej blíže představím.

Jedná se o kulturně a interpretativně zaměřený přístup, tzv. framing, jenž se prosadil v 90. letech. Dokázal obstát vedle strukturálně deterministicých dominantních teorií: teorie mobilizačních zdrojů a teorie politických příležitostí, protože rozvíjel zkoumat dynamiku a procesuální charakter participace kolektivně tvořených akcí (Mazák, 2016). Koncept rozpracovali David A. Snow, E. Burke Rochford, Jr., Steven K. Worden, Robert D. Benford, Robert Entman a další. V souvislosti s teorií sociálních hnutí se budu nadále blíže zabývat rozpracováním rámování podle A. Snowa a Roberta D. Benforda (1988, 2000).

Rámování

Dle Benforda již samostatná existence sociálního hnutí dává najevo rozdíly ve společnosti v ohledu přikládání významů některým aspektům reality (Benford, 1993 in Benford & Snow, 2000).

Rámování je proces, při němž se konstruuje realita; jak si hnutí vytváří obraz reality? Prostřednictvím konceptu rámování přiblížím možné jevy a procesy ve formování reality v souvislosti s činností sociálního hnutí.

Dle Ann Swidler (1986) kultura poskytuje kognitivní aparát složený z obřadů, debat, jazyka, příběhů, přesvědčení, denních rituálů, uměleckých projevů, neformálních úkonů, podle nichž se lidé orientují ve světě (Swidler, 1986 in Diani della Porta, 2020). Podle tohoto kulturně interpretativního přístupu jsou komponenty kultury považovány jednak za nástroje pro zorientování se v realitě, jednak za objekty interpretace. Kultura ovlivňuje kolektivní akci tak, že je považována za „sadu nástrojů“, tj. návyků, dovedností, životních stylů, které lidem pomáhají pochopit životní zkušenosti a ze kterých aktéři konstruují strategii akce. Jinými slovy svobodně interpretující aktéři rámuji realitu tím, že dávají významy událostem, zkušenostem, vzniká tak interpretační obraz reality (tamtéž). Ann Swidler zdůrazňuje reprodukci kultury před její statickou povahou založenou na normách a hodnotách (tamtéž). Podobně vidí organizaci sociálních hnutí i Benford a Snow – hlavní představitelé konceptu rámování, jež zabývali chováním a jednáním sociálních hnutí. Autoři považují sociální hnutí ne za odraz existující struktury ale za činitele zodpovědné za produkci a udržení významů, „které vstupují do interakce s podporovateli hnutí, jeho odpůrci, ale i neutrálními pozorovateli“ (Mazák, 2016, s. 23). Přímou slovy Benforda a Snowa: „Kolektivní rámce jsou akčně orientované soubory přesvědčení a významů, jež inspirují a legitimují aktivity a kampaně sociálního hnutí“ (Benford & Snow, 2000, s. 614). Sociální hnutí se tedy podílí na vytváření (kolektivních) rámců, na tzv. symbolické produkci, tím, že přikládají

význam událostem/objektům v okolí, což je i základem pro jejich mobilizaci. Konstrukce „nového“ kolektivního rámce vytvořeného sociálním hnutím bývá v rozporu s existujícím rámcem, nový rámeček může měnit ten starý (Benford & Snow, 2000). V souvislosti s vytvořeným kolektivním rámcem Jaromír Mazák doplňuje, že k porozumění sociálnímu hnutí je dobré znát interpretační rámce jednotlivých aktérů, tak pochopíme jejich vztah a dynamiku, například mezi organizací sociálního hnutí a jednotlivci, jež mají být mobilizováni nebo jejich odpůrci (Mazák, 2016).

Koncept rámování je spojován nejen s fenoménem sociálního hnutí, ale také uváděn například v souvislosti s médiem, protože média vytváří rámeček (jakýsi obraz reality), kterým prezentují informace (svým) čtenářům a tím je ovlivňují.

Schéma, rámeček

Rámováním vzniká rámeček neboli *frame* – ústřední pojem rámovacího procesu. Termín zapůjčený z teoretické práce *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience* od Ervinga Goffmana (1974), představující jednotku organizace zkušenosti. Jedinec si odpovídá na otázku, co se to tu děje a odhaluje pravou podstatu událostí (Strnad, 2013). Goff definuje rámeček jako interpretační schéma umožňující jedinci „lokalizovat, vnímat, identifikovat a označit události v jeho/jejím okolí, ve světě obecně“ (Goff, 1974 in Snow a kol. 1986, s. 464). Rámeček představuje flexibilní kulturní produkt, klíč k pochopení světa, přináší interpretaci reality (tamtéž). Benford a Snow poukazují na akční charakter rámečků, neboť dokážou události organizovat a vést (Benford, Snow, 2020). K úspěšné mobilizaci a monopolizaci tématu by měl být rámeček důvěryhodný, jak v jeho obsahu, tak v jeho zdrojích. Měl by také vystihovat podstatné aspekty života lidí, měl by být smysluplný, neměl by být nesourodý v předávání sdělení (Benford a Snow, 2000 in Diani della Porta, 2020). Williams (2004)

zdůrazňuje apel na harmonizaci rámce s širší kulturní strukturou, ve které hnutí vzniká (in Diani della Porta, 2020).

Rezonance rámce

Rezonance vyjadřuje míru propojenosti interpretačních rámců aktérů (hnutí a potenciální sympatizant). Za úspěšnou mobilizaci se považuje situace s vysokou mírou rezonance rámců. Zde sledujeme efektivitu nabízených rámců a jejich rezonančního potenciálu. Benford a Snow rozpracovali a pojmenovali dílčí faktory ovlivňující efektivitu rezonance nabízeného rámce, zejména jsou to faktory zapříčiňující již zmíněnou *důvěryhodnost* rámce a *význam*, který nese rámec pro zúčastněné (publikum). Teorie efektivitu rezonance rámce je v práci doplňková.

Důvěryhodnost rámce vzniká za souhry faktorů konzistence rámce (*frame consistency*), empirické důvěryhodnosti (*empirical credibility*) a důvěryhodnosti autora rámce (*credibility of the frame articulators*) (Benford a Snow, 2000). Konzistentnost nastává v případě, že hnutí dělá to, co říká nebo tvrdí něco, o čem je přesvědčené. Empirická důvěryhodnost zahrnuje korespondenci rámce (zejména diagnostických a prognostických tvrzení) s vnější realitou, tj. s událostmi „ve světě“. Ověřitelnost tvrzení hraje roli v jejich uvěřitelnosti, tvrzení nemusí být ale uvěřitelné pro všechny (tamtéž). V neposlední řadě rezonanci ovlivňuje důvěřivost mluvčího, který prezentuje rámec. Hovland a Weiss 1951, Aronson a Golden 1962 potvrzují uznávaný fakt na poli sociální psychologie: čím důvěřivější mluvčí je, tím je také přesvědčivější (in tamtéž). K důvěryhodnosti, jak rámce, tak mluvčího, který (re)prezentuje a (re)produkuje rámec dopomáhá například status nebo odbornost mluvčího (tamtéž).

Autoři díle identifikují následující faktory ovlivňující rámec, který nese význam pro potenciální sympatizanty. Centrování jako první z nich (*frame*

centrality) klade důraz na to, aby důležitost určitých hodnot a myšlenek rámce byly považované také za tak zásadní pro potenciální zmobilizované jedince. Další faktor je *experimental commensurability*, jenž apeluje na to, aby rámec se ztotožňoval s každodenními zkušenostmi, aby nebyl příliš abstraktní nebo cizí potenciálním sympatizantům. Poslední faktor je *narrative fidelity*, který zdůrazňuje, aby rámec obsahoval kulturní zdroje (mýty, narativy) dané společnosti (tamtéž) a tak přispíval k větší míře rezonance rámců.

Analýza rámců, dílčí koncepční děje v procesu rámování

Analýza interpretačních rámců nám umožňuje rozkrýt významy, které stojí za sociálním konfliktem, jenž je součástí symbolické produkce (Diani della Porta, 2020). Benford a Snow rozpracovali hlavní rysy a procesy kolektivního (akčního) rámce. Identifikují tři hlavní úlohy/typy rámování (diagnostický, prognostický, motivační), dynamické překrývající se procesy, (diskurzivní, strategický a soutěživý) v rámci kterých autoři shledávají následující mobilizační aktivity: přemostění rámce (bridging), zesílení rámce (amplification), rozšíření rámce (extensition) a transformace rámce (transformation) (Benford & Snow, 2000).

Hlavní úkoly/ typy rámce (reflektují v metodologické části)

Snow a Benford vychází z předpokladu, že kolektivní rámce jsou konstruovány, když aktéři sociálního hnutí shledávají, že se nachází v problematickém stavu nebo situaci, která potřebuje změnu. Zachovávají se tak, že začnou shledávat někoho/něco vinným, formulují alternativní formy opatření a pobízí ostatní k činnosti (Benford & Snow, 2000). Interpretační rámce jsou tak vyvíjeny, tvořeny a propracovávány. Autoři vycházejí z práce Wilsona (1973), vymezují tři hlavní úkoly interpretačního rámování, a to diagnózu (identifikace

problému), prognózu (návrh řešení) a motivaci (mobilizace). Za úspěšnou mobilizaci považují akci, když tyto tři hlavní úkoly jsou bohatě rozvinuté, silně přesvědčivé a dobře komunikující mezi sebou (Benford & Snow, 1988).

Diagnostické rámování:

Identifikace problému a hledání viníka, viny, příčiny je součástí prvního úkolu rámování. Sociální hnutí chce napravit nebo pozměnit problematickou situaci a hledá zdroje viny. U dvojice Benforda a Snowa je stěžejní v první fázi rámování hledání zdroje viny, nemusí být však v tomto hledání dosaženo konsenzu (Benford & Snow, 2000). V některých případech shledáváme více faktorů (příčin) problému, většinou se objevuje jeden nejhlavnější, nejvíce artikulovaný (Benford & Snow, 1988). Teoretik William Gamson (1992), jenž se zabýval obdobně složkami/perspektivami kolektivního rámce, indikoval a rozpracoval prvek nespravedlnosti, tzv. injustice frame, jenž shledává nutně u všech sociálních hnutí. Je otázkou, zda u každého hnutí bychom našli tento prvek pochybují Benford a Snow, nicméně se objevuje napříč hnutími, jež vyžadují politickou nebo ekonomickou změnu (tamtéž).

Prognostické rámování:

Cílem fáze prognózy je mimo navrhnutí řešení pro problém také identifikace a specifikace strategií, taktik a cílů, co by se mělo udělat. Některé výzkumy naznačují, že diagnostické rámování koresponduje s rámováním prognostickým, protože, když se identifikují specifické problémy a příčiny, zužuje se škála možných rozumných řešení a prosazovaných strategií (Benford & Snow, 2000). Tudíž, například je-li problém faktor politický, hledáme politické řešení. Autoři poznamenávají také měnitelnost prognostického rámování v závislosti na rámování opozice. Například při studentských protestech v Číně roku 1989

za demokratizaci, studenti byli rámováni opozicí za bouřlivé revolucionáře, v reakci na to studenti použili repertoár vystavěný na tradičních čínských vyprávěních o oddanosti a sebeoběti (Zuo & Benford 1995) in (tamtéž).

Motivační rámování:

Motivační rámování zahrnuje pobídku k mobilizaci, „volání do akce“ založenou na motivu/zdůvodnění akce a vhodném slovníku. Vedle identifikace problémů a navrhnutí řešení, plní tato fáze úkol motivovat, nejlépe k dlouhodobé účasti, na kolektivní akci. Participace je podmíněna tím, jak je propracovaný motivační rámec (Benford & Snow, 1988), který slouží, jak bylo řečeno k pobídnutí k akci. V rámci výzkumu amerického protijaderného sociálního hnutí Benford (1993) určuje čtyři obecné motivy vyskytující se nejčastěji při mobilizaci publika, jedná se o závažnost, naléhavost, účinnost a slušnost (Benford, 1993 in Benford & Snow, 2000).

Rámovací procesy

Snow a Benford rozpracovávají dynamickou složku interpretačního rámce. Jedná se o překrývající se procesy, které komunikují s potenciálními participanty sociálního hnutí (Benford & Snow, 2000), slouží tedy k oslovení a přiblížení se k potenciálním sympatizantům. Procesy můžeme považovat za strategie ke zvýšení efektivity rezonance. Prostřednictvím těchto procesů se sociální hnutí snaží zharmonizovat interpretační rámce jednotlivců s interpretačními rámci hnutí, procesy jsou známkou jisté flexibility interpretačních rámců. Jestliže rámce mobilizují, tak rezonují s publikem, rámovací procesy jsou nástrojem úspěšné mobilizace. Autoři konceptualizují diskurzivní, strategický a současně těživý proces (tamtéž).

Teorie rámovacích procesů stejně jako teorie efektivity rezonančního rámce je v práci doplňková, zajímavé by bylo jistě sledovat modifikaci rámce v průběhu existence hnutí, ale není to cílem této práce.

Diskurzivní proces; dílčí „mikro procesy“ rámování:

Diskurzivní procesy se týkají mluvy, konverzací a psaných projevů sociálního hnutí. Čerpají z ideologických a kulturních zdrojů (Strnad, 2013). Zahrnují dva typy procesů, a to *artikulaci rámce* a *zesílení rámce*. *Artikulace rámce* vystihuje způsob, jakým jsou ideové obsahy (elementy), zkušenosti z reality artikulovány a předávány publiku, nejlépe v jednotné, poutavé a uvěřitelné formě. *Zesílení rámce* zahrnuje vyzdvižení jedné události, zkušenosti nad ostatní, zdůraznění jedné události má potenciál sjednocovat odlišné události a vzniklé (sociální) problémové stavy v jeden, tím, že se vytvoří „obecnější“ rámec. Demonstrací jsou vzniklé poutavé slogany typu „power to the people“ nebo „homeless not helpness“ (Benford & Snow, 2000). Obecně tyto rámovací procesy jsou náročné pro výzkumníka, neboť vyžadují nutnou terénní činnost v průběhu času, ale také znalost diskurzu (tamtéž).

Strategický proces a jeho dílčí rámuující „mikro procesy“:

Strategické procesy bývají promyšlené s jasným cílem, tím může být získání zdrojů, mobilizace sympatizantů nebo rekrutování nových členů. Byly identifikovány čtyři dílčí procesy: *přemostění rámce*, *opět zesílení rámce*, *rozšíření rámce* a *proměna rámce* (tamtéž).

Přemostění rámce nastává tehdy, když aktéři sociálních hnutí propojují podobné ideologické interpretační rámce (Mazák, 2016). Příkladem je alterglobalizační hnutí v boji proti ekonomické globalizaci vzniklé na přelomu tisíciletí složené z environmentální hnutí, lidskoprávního a odborového hnutí

(tamtéž). Přemostění se také může vyskytnout mezi sociálním hnutím a nemoobilizovanými jednotlivci či veřejností (Benford & Snow, 2000).

Zesílení rámce opět usiluje o jasný, atraktivní, přesvědčivě podaný rámec. Jelikož úspěšná mobilizace závisí na tom, do jaké míry rezonuje interpretační rámec hnutí s interpretačním rámcem ostatních, hnutí se snaží zvýraznit existující hodnoty a přesvědčení v dané kultuře (tamtéž).

Rozšířením rámce dle Snow a kol. (1986) hnutí sleduje snahu pokrýt stávajícím interpretačním rámcem nové problémy a obavy a tím rozšířit potenciální publikum sympatizantů (Snow a kol. in Mazák, 2016). Například mírové hnutí rozšiřuje interpretační rámec o argument, že zbrojení také vede k podfinancování veřejných služeb, na místo jen morálních argumentů (tamtéž). Tento způsob jednání dovoluje legitimizovat sociální praktiky, které jsou morálně zpochybňované institucemi či jinými autoritami ve společnosti (Diana della Porta, 2020). Rozšiřování se může týkat nejen rétoriky, ale i nových aktivit, činností, přenesení tématu do jiných oblastí života a zapojení významných společenských aktérů, tj. například umělců (Snow a kol., 1986). Rozšiřování také může vést k nedorozumění v rámci skupiny a k nesouladům (Benford & Snow, 2000).

Proměna rámce zahrnuje modifikaci starého interpretačního rámce nebo generování nového. Děje se tak v případě, když hnutí mění vnímání určitého problému (Mazák, 2016) nebo při nízké rezonanci s „publikem“.

Soutěživý proces:

Výzkumníci sociálního hnutí a jejich dynamických procesů se shodují, že sociální prostor je charakteristický soutěživostí a jeho aktéři rámují svůj pohled na věc soutěživou povahou, dochází tak k soutěži v rámování reality. Jinými slovy aktéři kolektivní akce nekonstruují a nepředkládají jakoukoliv verzi reality, nýbrž všichni čelí mnoha výzvam a konfrontacím o to, jak rámovat

(Benford & Snow, 2000). Výraznými konfrontačními elementy jsou dle tehdejší literatury oponenti hnutí, „kolemjdoucí“, média (tamtéž). Podle řady výzkumníků si hnutí často dávají pozor na to, jaký obsah (příběhy) dávají médiu nebo jak je média reprezentují. Rámovací soutěže se nacházejí nejen mimo hnutí ale také i uvnitř, jsou známkou dynamiky struktury, identity, interorganizačních vztahů hnutí (tamtéž).

Představila jsem základní teoretické děje rámování, kde autoři identifikují procesy vedoucí k mobilizaci sociálního hnutí. Teorii hlavních typů rámce reflektuji v metodologické části práce.

2. Metodologie

2.1 Kvalitativní výzkum

Pro výzkum jsem si vybrala kvalitativní metodologický postup, jednak jsem si chtěla vyzkoušet sbírání dat přímo v kontaktu s respondenty (metodou hloubkového rozhovoru, což je metoda sběru dat typická pro kvalitativní výzkum), a jednak považuji kvalitativní postup za vhodný pro detailní výzkum jevu mobilizačního procesu u konkrétní společenské organizace XR. Data z rozhovorů, analýza a následná deskripce kategorií a vztahů mezi nimi pomocí zakotvené teorie, nasbírané osobní zkušenosti s hnutím XR během akcí nebo data z nepřímého prováděného pozorování při setkání se členy; tyto všechny informace nám ztělesňují zdroj kvalitativních dat, jejichž výpovědní hodnota neimplikuje kvantifikaci a zobecňování (jako u výzkumu kvantitativního), ale měla by směřovat k pochopení zkoumaného jevu v jeho logickém celku (Švaříček & Šedová, 2007). Kvalitativní výzkum hledá tedy porozumění stojící na předpokladu vhledu do všech možných dimenzí zkoumaného problému, sleduje proměnné a vztahy mezi proměnnými dané problematiky a představuje novou teorii, novou hypotézu. Používá tzv. induktivní logiku, kdy z nasbíraných dat, jejich pozorováním, hledáním pravidelností a vztahů v datech formuluje nové závěry, hypotézy nebo teorie (Disman, 2002). Disman zmiňuje užívanou definici kvalitativního výzkumu: „kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality, cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím“ (tamtéž, s. 285).

Charakteristikou kvalitativního výzkumu nadále je velký počet informací o malém počtu jedinců, což zapříčiňuje problematické zobecňování na populaci (viz výše), na druhou stranu kvalitativní výzkum vyzdvihuje autentičtější vhled do zkoumaného jevu, zároveň se snaží o různé perspektivy

zkoumané problematiky. Disman uvádí, že kvalitativní výzkum se vyznačuje nízkou reliabilitou (spolehlivost) a vysokou validitou (pravdivost, platnost) vedených informací (tamtéž).

S kvalitativním výzkumem bývá spojován termín triangulace. Jedná se proces sloužící k ověřitelnosti poznatků (přispívá k vyšší validitě výzkumu). Výzkumník využívá různých teoretických přístupů, různých analýz dat nebo třeba i různých výzkumníků pro zkoumaný fenomén (Denzin, 1978, in Chenail, 1998). V této práci přístup triangulace není zcela plně využit, zakotvenou teorii například skromně doplňuji postřehy z terénu či obsahy z mediálního prostoru.

Limity a kvalita výzkumu, kritéria objektivity, validity, reliability (Švaříček & Šedová, 2007):

Mezi sporné limity kvalitativního výzkumu patří beze sporu objektivita výzkumu v kontextu vlastních projekcí výzkumníka do celého výzkumného procesu, od tvorby hlavní výzkumné otázky až po interpretaci dat. Snažila jsem se o co nejméně zaujatý vhled do výzkumné problematiky, přesto kritérium objektivity je zřejmě nesplnitelné naplnit (když vezmeme v úvahu i možné zkreslení informací ze strany respondentů). Není však záměrem, že jsem nedala v práci prostor třeba kritice hnutí XR, jež poukazuje nejčastěji na jejich extremistické chování podpořené „jakousi“ extremistickou „zelenou“ ideologií. Kritika vyjádřená například v zahraniční zprávě Extremism Rebellion (2019), jež sepsali Tom Wilson a Richard Walton prostřednictvím média anglického think tank Policy Exchange nebo v českém prostředí tweet Jiřího Ovčáčka, kde píše autor o hnutí jako o extremistech, navíc hovoří o „klimatismu jako o skončení svobody a demokracie“ (Ovčáček, 2019). Shledávám, že není cílem mé práce vhled do problematiky toho, jak je vnímáno hnutí XR

potenciálními členy (veřejností), ani to, zda hnutí vykazuje charakteristiky extremistického chování či nikoliv jako spíše problematika konstrukce rámce, jímž se snaží hnutí mobilizovat potenciální sympatizanty. Zároveň nevyklučuji, že vnímání jisté radikality ze stran potenciálních sympatizantů coby faktor mobilizace hraje určitou roli, a proto uvádím jeho kontext, nikoliv však s apélem definovat radikální, nebo extremistické chování u XR.

Mezi další možné úskalí patří široká výzkumná otázka. Dlouho jsem se zabývala obecně faktem klimatické krize a nadále jsem neupřesňovala problematický sociální jev, jenž budu zkoumat v souladu s patřičnou sociálně-vědní teorií a metodologií. Stanovila jsem si dosti široký výzkumný problém na začátku výzkumu, od toho se odvíjela nekonzistence otázek v rozhovorech, které (by mohly snižovat) snižují reliabilitu i validitu práce. Větší míra konkretizace výzkumného problému, cíle, teorie a metodologie přicházela až v průběhu výzkumu, tedy až jsem se postupně seznamovala s výzkumnou oblastí, tudíž nasbíraná data obsahují širokou škálu dat (možná ztráta fokusu, ztráta v datech). Na druhou stranu se snažím v práci čerpat ze široké palety dat a pochopit mobilizační jev v jeho větší komplexitě.

Kritérium validity práce také úzce souvisí s faktorem nedostatečného kontaktu s terénem z důvodů epidemických a do jisté míry i osobních (probírávání jisté osobní komfortní zóny při oslovování „cizích“ lidí).

Faktor, jenž se podílí také na kvalitě práce je bezpochyby poněkud rychlé zpracování výzkumné části, která by si nejspíše zasloužila více pozornosti, zvláště pokud je zpracovávána metodou zakotvené teorie.

Poslední limit, jenž zmíním ještě jednou, je nízká míra reliability výzkumu z důvodu nekonzistentnosti otázek při rozhovorech, neboť rozhovory probíhaly ve větší polovině případů nestrukturovanou formou, nejčastěji jsem

se v posledních čtyřech rozhovorech opírala o deset těchto otázek (viz příloha 1).

Možných faktorů ohrožení kvality práce existuje celá řada (viz například Švaříček & Šedřová, 2007), zmínila jsem ty, které považuji za ty zjevnější v souvislosti s touto prací. I přes možné úskalí prováděného výzkumu, se kterými jsem se jako výzkumník potýkala, jsem dospěla k následujícím výsledkům – viz analýza a interpretace dat.

2.2 Design výzkumu

Pro zpracování dat jsem si vybrala zakotvenou teorii, populární design kvalitativního výzkumu užívaný napříč humanitními obory. Teorie vznikla v 60. letech 20. století, jejími průkopníky se stali Barney Glaser a Anselm Strauss, kteří publikovali průlomové dílo *The Discovery of Grounded Theory*, 1967 (Švaříček & Šedřová, 2007). Teorie chtěla vymanit kvalitativní výzkum z šedé zóny neobjektivity, chtěla překročit hranici deskripce jevů a vykročit vstříc schopnosti vytvářet nové teorie (tamtéž). Taktikou této teorie je nechat vynořit teorie zakotvenou v datech: „začínáme zkoumanou oblastí a necháváme vynořit, co je v této oblasti významné“ (Strauss, Corbinová, 1999, in tamtéž, s. 86).

V současnosti existují minimálně tři vlivné verze pod taktovkou Glasera (1978, 1992), Strausse (1987, Strauss a Corbin, 1998) a Charmazové (2002, 2009) (Řiháček et al., 2013). V analýze rozhovorů budu postupovat podle obecných kritérií a principů zakotvené teorie, tj. tvorba kódů, kategorií, konceptuálního schématu, jenž znázorňuje vztahy mezi proměnnými, stručně shrnuto (Švaříček & Šedřová, 2007). Vrcholem kvantitativního výzkumu je nořící se teorie.

Pro datové zpracování využívám program QDA Miner Lite pro zpracování kvalitativních dat.

2.3 Konstrukce dat

K výzkumu jsem přistupovala ze začátku s tím, že přesně nevím, co chci zkoumat. Tato nevědomost se promítla do celého výzkumu, dlouho jsem výzkum nemohla zacílit (viz výše); zkrátka výzkum se neustále vyvíjel. O metodologii jsem věděla velmi málo, jediné, u čeho jsem neváhala byl sběr dat prostřednictvím hloubkových rozhovorů. Začala jsem zpovídat hnutí XR obecně na jejich motivace a strategie působení na veřejnosti. Provedla jsem takto dva rozhovory se členy hnutí XR v létě 2020 cestou osobního setkání ve městě Brně; jednalo se o respondenty z brněnské skupiny, jeden člen aktivní, jeden člen nyní již spíše pasivní. Rozhovory byly vedené spontánně nestrukturovanou formou, snažila jsem se však alespoň trochu držet těchto 4 okruhů: osobní cesta k hnutí, představení skupiny, konkrétní strategie v hnutí, interakce s okolím.

Další dva rozhovory jsem provedla na kooperované akci okupace životního prostředí (22.11.2020), kde jsem udělala rozhovor s jedním členem XR a s jedním členem FFF. S ohledem na bližší seznámení se s problematikou sociálních hnutí a teorii mobilizačních zdrojů jsem zaměřila tyto rozhovory více na fungování skupiny a na zdroje (materiální, lidské, kulturní), ze kterých čerpají v souvislosti s úspěšnou (mobilizační) akcí. Nadále však zůstaly mé otázky příliš obecné, nepřímě zaměřené. V zimě jsem provedla ještě jeden rozhovor se členkou FFF.

Vývoj otázek nadále a konkretizace výzkumné oblasti směřoval na interakci s okolím, ujasnila jsem si, že se budu zaměřovat na to, jakým způsobem skupina oslovuje veřejnost. Tato oblast zkoumání vyplynula z podivu, nejen z vnímaného napětí mezi stávajícím establishmentem a poselstvím XR; proč

vzniká v interakci XR s veřejností toliko povyku o radikalitě jednání, ale i z napětí v obsahu produkovaném samotným hnutím; nenásilné jednání versus například heslo XR *rage and love* [vztek a láska]. U posledních provedených čtyř rozhovorů jsem nejčastěji pokládala otázky více zaměřené na to, jaké mají aktivisté strategie, aby oslovili své sympatizanty (viz příloha 1).

Rozhodla jsem se nadále kvůli diverzitě skupin (XR a FFF) zkoumat jen jednu skupinu, a to XR, která mě zaujala svým kontroverznějším vystupováním. Další rozhovory, nyní již jen se členy XR, proběhly online via komunikační platformy Teamsy nebo Zoom a jeden rozhovor byl vedený přes mobilní telefonní síť bez možnosti audia záznamu; jinak všechny ostatní rozhovory byly nahrávané, buď záznamníkem v osobním mobilu (audio záznam při osobním setkání) nebo prostřednictvím platformy Microsoft Teams a Zoom (u tří rozhovorů byl natočen i vizuální záznam z rozhovoru).

V rámci etické oblasti kvalitativního výzkumu se všemi respondenty proběhla ústní forma informovaného souhlasu, při které respondenti vědomě souhlasili s nahrávkou a s využitím sdělených informací ke studijním účelům.

Výběr respondentů

Nedá se úplně zcela hovořit o výběru, jako spíše o výběru podle možností v určitých podmínkách. Úplně první kontakt jsem dostala přes osobní doporučení, kontaktem se mi otevřela brána ke kontaktům dalším. Oslovovala jsem však obecně členy XR bez jemnějšího síta, podle toho, s kým jsem měla odvahu udělat rozhovor a kdo byl ochoten poskytnout rozhovor. V neposlední řadě jsem oslovila respondenty, kteří mi byli doporučeni samotnými členy z hnutí (na okupační akci) s předpokladem, že by mohli vědět o mobilizaci nebo by byli ochotni rozhovor provést se mnou rozhovor. A tak vznikl pestrý vzorek s následnou identifikací. Jména jsem se rozhodla udržet v anonymitě.

- 1) Aktivní člen z Brna, „zaměstnanec XR“, spoluzakladatel místní skupiny v Brně.
- 2) Nyní již pasivní členka z Olomouce/Brna, dříve spoluzakladatelka skupiny v Olomouci, v Brně byla v roli red rebel brigade a grafičky.
- 3) Aktivně pasivní člen z Brna, bývalý koordinátor brněnské skupiny, mnoho rolí za sebou, nyní chodí na akce.
- 4) Aktivní členka pořádající přednášky Míříme k vyhnutí (dříve dělala workshopy pro nováčky).
- 5) Aktivní člen v Praze/Ústí, působí v týmu pro občanské shromáždění, právním týmu (dříve koordinátor pro nábor nováčků).
- 6) Aktivní členka, zakladatelka XR Rodiče (fungující do korony), bývalá koordinátorka přednášek Míříme k vyhnutí, nyní externí koordinátorka (komunikuje s dalšími pracovními skupinami) v pracovní skupině rozkvět hnutí (zapracovávání nováčků, regenerativní kultura, rozvoj rebelů), propagace akcí, získávání nových posluchačů.
- 7) Aktivní členka, účastnice akcí, záznam bez audia (role dále nespécifikována; nepoznamenána nebo nezmíněna).

Data k analýze

Analyzovaným materiálem jsou tedy nestrukturované a polostrukturované rozhovory (ukázka viz Příloha 2) se sedmi respondenty hnutí XR, které budou analyzovány pomocí zakotvené teorie. Další skromný datový materiál představují terénní dojmy ve formě zápisků z akce MŽP, jež jsem navštívila, bohužel jen na pár hodin. Poté postřehy/zápisky z veřejně dostupných a konaných workshopů online – konkrétně jsem se zúčastnila workshopů pro nováčky a workshopu o strategii mobilizace, kde jsem obdržela prezentaci o strategii mobilizace XR. Nakonec k tomu přidávám i zapsané dojmy z akce, kterou jsem chtěla navštívit v létě 2020 osobně, ovšem jsem finálně nenašla místo konání.

Pro samotný přehled činnosti XR a bližší obeznámení se se členy jsem se zúčastnila přednášky online Míříme k vyhynutí pořádanou hnutím, zhlédla řadu rozhovorů s mluvčími XR (s Veronikou Holcnerovou v DVTV, s Arnem Springorum v CZECHSIGHT či s Martinem Vrbou na Radiu Wave) nebo záznamy z akcí XR. Interakci s okolím jsem sledovala prostřednictvím mediálních zpráv. Inspirujícím materiálem byla pro mě byla bakalářská práce Terezy Tlapákové (2020), jež se zabývala radikalismem a extremismem u hnutí XR.

2.4 Analýza a interpretace dat

Cílem, jak již bylo několikrát uvedeno, je zanalyzovat mobilizační proces u skupiny XR a identifikovat interpretační rámec mobilizace poskytovaný hnutím XR, tím zodpovědět na následující stěžejní výzkumnou otázku:

Jaký hnutí XR konstruuje rámec, obraz reality, jímž oslovuje své potenciální sympatizanty?

Rámec zkonstruuji pomocí dat z rozhovorů analyzovaných zakotvenou teorií. Při provádění analýzy jsem se inspirovala popisem postupu od Tomáše Řiháčka a Romana Hytycha (Řiháček et al., 2013).

Poměrně široká výzkumná otázka, která navíc dospívala v průběhu zkoumání skupiny XR do této podoby, nabídla širokou paletu výpovědí, jež by mohly být relevantní pro mobilizaci XR. Zpočátku analýzy jsem zkoumala celistvý mobilizační jev, zaměřovala jsem se obecně na charakteristiky hnutí XR jako na faktory mobilizačního procesu; jaké jsou důvody dělat aktivismus, jakou má hnutí strukturu, jaké jsou jejich cíle a mobilizační prostředky. V pozdější fázi analýzy jsem se zabývala podstatnými rysy interpretačního rámce hnutí XR, jímž hnutí „mluví“ k publiku a odpovídala tím na hlavní výzkumnou otázku.

Jako první krok v analýze dat bylo provedeno otevřené kódování sedmi rozhovorů. V průběhu sedmi rozhovorů byly položeny různé otázky (viz konstrukce dat). V první fázi analýzy jsem identifikovala významové jednotky, tzv. kódy, hledala jsem v rozhovorech takové významové jednotky, které ovlivňují proces mobilizace. Postupovala jsem tak, že z poměrně velkého čísla významových jednotek jsem vybírala ty, které se buď opakovaly nebo jsem je považovala za nosné v souvislosti s výzkumnou otázkou a s teoretickými východisky práce. Porovnávala jsem je mezi sebou, popřípadě měnila jejich názvy. Dále jsem významové jednotky třídila a přiřazovala do obecnějších pojmových aparátů, tzv. kategorií. V první fázi kódování byly nalezeny tyto významové jednotky přiřazené ke kategoriím, viz Obr. 1.

Obr. 1: Kategorie a výskyty (count) kódů v sedmi rozhovorech (cases)

	Count	% Codes	Cases	% Cases
 cíl				
 efektivní změna	4	1,5%	4	57,1%
 kontrola krize	2	0,8%	1	14,3%
 požadavky XR	3	1,1%	3	42,9%
 systémová alternativa	10	3,8%	6	85,7%
 zviditelnit téma/sebe	12	4,6%	6	85,7%
 důvod přidání se				
 pocit bezmoci	2	0,8%	2	28,6%
 správná cesta	5	1,9%	3	42,9%
 strach z budoucnosti	2	0,8%	2	28,6%
 týká se mě to	3	1,1%	3	42,9%
 klima - reálná hrozba	12	4,6%	7	100,0%
 inspirace				
 dějiny	1	0,4%	1	14,3%
 z hnutí XR z jiné skupiny	5	1,9%	5	71,4%
 koho				
 kdo vědí, že sami nic nezmůžou	1	0,4%	1	14,3%
 připravené publikum	5	1,9%	4	57,1%
 otevření všem	4	1,5%	4	57,1%
 motivace				
 přežití nás/další generace	4	1,5%	3	42,9%
 pozice XR (u mne)				
 volnočasově	8	3,1%	3	42,9%
 prostředí/reakce okolí				
 ignorance krize	5	1,9%	4	57,1%
 náročná negativnost	4	1,5%	4	57,1%
 podpora	2	0,8%	2	28,6%
 uzavřenost Česka	4	1,5%	2	28,6%
 prostředky/strategie				
 lokálnost	3	1,1%	2	28,6%
 narušení chodu	6	2,3%	4	57,1%
 nenásilí	10	3,8%	5	71,4%
 nová kultura	20	7,7%	6	85,7%

● osobní rozhovor	16	6,1%	5	71,4%
● performance	2	0,8%	1	14,3%
● prostor pro emoce	4	1,5%	3	42,9%
● repertoár akcí	22	8,4%	6	85,7%
● sociální média	5	1,9%	4	57,1%
● vizuální poutač	6	2,3%	4	57,1%
● změna zespod	4	1,5%	2	28,6%
● neustálý tlak	2	0,8%	1	14,3%
●●● role člena XR				
● diskomfort	2	0,8%	2	28,6%
● převzetí zodpovědnosti za druhé	2	0,8%	2	28,6%
● sebeobět'	2	0,8%	2	28,6%
●●● společné my				
● akce XR - osobní setkání	7	2,7%	5	71,4%
● stejné cíle	2	0,8%	2	28,6%
●●● vznik/definice problému				
● člověk	3	1,1%	2	28,6%
● neinformovanost	3	1,1%	2	28,6%
● neřeší se krize	8	3,1%	3	42,9%
● politici	4	1,5%	3	42,9%
●●● vnitřní struktura				
● autonomní skupinky	3	1,1%	3	42,9%
● pár tahounů	6	2,3%	2	28,6%
● síť	2	0,8%	1	14,3%
● příliv, odliv členů	10	3,8%	6	85,7%
● ukotvení role	4	1,5%	2	28,6%
● změna pozice/role	5	1,9%	5	71,4%

Z dat na Obr. 1 vyčteme zvolené kategorie ovlivňující proces mobilizace s následnými vztahy mezi nimi (viz níže Obr. 2). Hranice mezi kategoriemi jsou velmi tenké, často se mi přihodilo, že významová jednotka spadala do více kategorií; například kód *nová kultura* je jistě i cílem XR ne jenom prostředkem ke změně společnosti, nebo naopak kód *zviditelnit téma/sebe* může být zároveň i prostředkem, ne jenom cílem. Dále bychom jistě mohli rozvažovat nad rozlišením kategorií vnitřní struktura/společné my/role člena XR, významové jednotky v nich jsou si velmi podobné a často můžou spadat do více kategorií.

Nyní nabídnu pohled na jedno možné utvoření vztahů mezi kategoriemi, viz (žluté) tečky na Obr. 2 s podrobnějším popisem kategorií.

Vztahy mezi kategoriemi a deskripce kódů

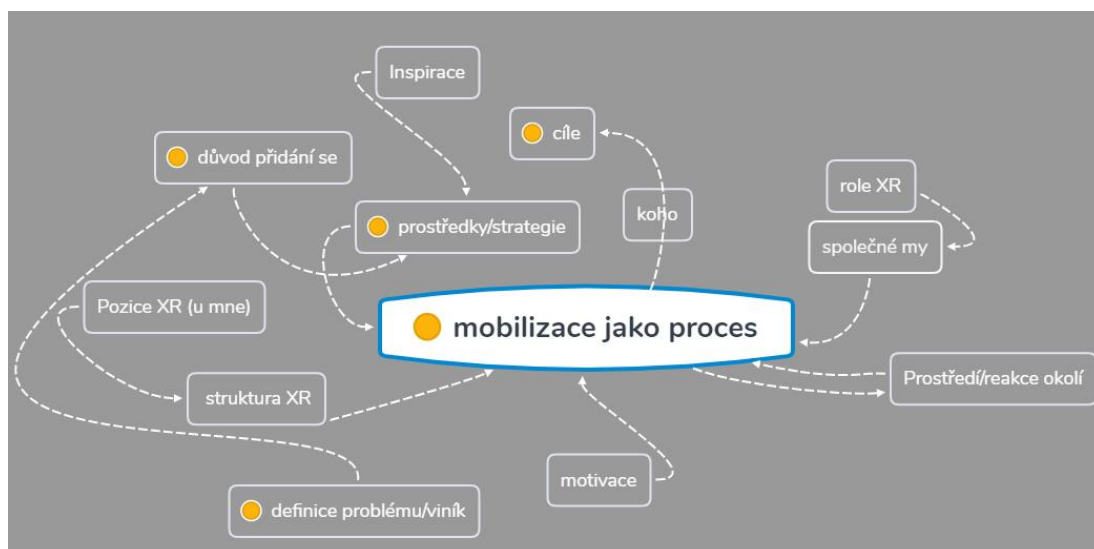
Důvod přidání se, motivace:

Proces mobilizace většinou nastartuje přicházející zpráva o klimatu, jež je vnímaná jako alarmující reálná hrozba pro všechny živé organismy, zejména člověka. Hodnota života, často interpretována členy jako dobrý neživořící život s potřebnými zdroji a bez válek, je natolik silnou hodnotou, že mobilizuje lidi k akci. Klima jako hrozba pro společnost nemusí být samozřejmě jediným motorem mobilizace či přidání se ke skupině, avšak v kontextu provedených rozhovorů je motiv hrozby; kód s názvem *klima jako reálná hrozba* v kategorii *důvod přidání se* zmiňovaný všemi respondenty, nachází se podle tabulky ve všech rozhovorech (100 % cases).

Definice problému/viník:

Podle teorie rámování Benforda a Snowa (viz výše), kteří vymezili hlavní typy rámování (*diagnostický, prognostický, motivační*) shledáváme i zde diagnostický typ rámce: hnutí XR ve svých požadavcích definují problém a viníka. V porovnání s daty z rozhovorů se identifikace viníka a definice problému neliší od deklarovaných hnutí XR. V rozhovorech pod kategorií *viník/definice problému* z Obr. 1 vyčteme, že nejčastěji respondenti vidí problém v *neřešení* situace v souvislosti s viníkem toho, kdo má v rukách *politickou* moc (popřípadě ekonomickou). S požadavkem o dostatečné informování o klimatu ze strany státu a médií směrem k veřejnosti, o nezkrusování těchto faktických zpráv (důraz na rétoriku fakticity, vědecké zprávy) či o nezmanipulování těchto faktů, apeluje hnutí (respondenti v rozhovorech) také na *člověka* jako takového a jeho uvědomění krize spolu se zodpovědností za ni.

Obr. 2: Mobilizace jako proces; vztahy mezi faktory

Předtím, než blíže rozeberu další faktory (kategorie) vyznačené (žlutou) tečkou (prostředky a cíle), pozastavila bych se nad faktorem *struktura XR* v kontextu definice sociálního hnutí Maria Dianiho, jelikož *struktura XR* a její organizace taktéž úzce souvisí s celkovou úspěšností mobilizačního procesu.

Struktura XR:

Jednou z charakteristik, jež vymezuje Diani je přítomnost neformálních sítí v sociální organizace typu sociální hnutí, v této souvislosti poukazují na častý kód *přiliv, odliv členů* z hnutí XR. Členové dobrovolně vstupují a vystupují z hnutí, určují si sami každý své role/pozice a vyjednávají s ostatními celkový chod hnutí. Respondentka líčí výměnu rolí: *“ta pozice externího koordinátora je v podstatě funkce spojky s ostatními externími koordinátoryma jinech pracovních skupin a interní koordinátorka je ten, kdo vlastně se o ty lidi vevnitř té skupiny stará, na to já jsem neměla kapacitu, my jsme se před nějakou dobou prohodily”*. Z rozhovorů vyplývá, že členové jsou buď přetížení (demonstrují kódem *pár tahounů*) a tím pádem se z aktivních členů stávají pasivní (či úplně odejdou) nebo si hledají v hnutí role, které jim lépe vyhovují. Co se týče přilivu a odlivu aktivistů, sami respondenti reflektují fluktuaci aktivistů ven a do hnutí a označují ji za průtokový ohříváč. Neformální sítě podle Dianiho poukazují také na

další jev, a to na neexistenci jednoho hlavního reprezentanta či koordinátora hnutí. I hnutí XR se jeví jako *síť autonomních skupinek*. V hnutí XR existují tzv. koordinátoři, kteří mají funkci vést (místní) skupinu a popřípadě zprostředkovávat informace od skupin jiných, pozici koordinátora popisuje aktivistka následovně: *“A funguje to tak, že je sice nějaký vedoucí skupiny, ale nějak se to mění. Není to, že by byl úplně vedoucí, je to jenom organizátor, který rozdělí ty úkoly a má přehled, ale není to vedoucí pozice, je potřeba, aby to někdo vedl, ale není to autorita, nemá moc, ale chápeš...”*, líčí respondentka. Snaha redukovat moc v rámci hnutí je i jednou ze zásad XR. Na základě mého pozorování nemohu říct, jakou moc opravdu koordinátoři mají, nicméně k výměnám nebo odchodům z rolí koordinátorů i jiných dochází běžně, jistě tento faktor ovlivňuje/limituje úspěšnost mobilizačního procesu.

Naopak hnutí v rámci organizace své struktury má jisté mechanismy; například proti vyhoření je to regenerativní rým, který se stará o členy nebo k lepšímu *ukotvení rolí* existuje nový buddy program, což je „kamarád“, jenž provází příchozí členy po nějakou dobu hnutím a sděluje jim užitečné informace o hnutí. Ještě zmíním taktiku momentum-driven organizing – snaha o to, přimět potenciálního člena, aby přišel i na další akci hnutí XR. I přes mechanismy proti odlivu a přílivu členů, *pozice XR* u respondentů je většinou branná jako dobrovolnická, *volnočasová*, někdy interpretována jako privilegovaná aktivita, což se jistě odráží na rozvolněných vazbách a tím pádem na celkovém chodu sociálního hnutí XR.

Cíle, společné my:

Dle M. Dianiho společné cíle vytváří kolektivní identitu (viz výše). Hnutí se opírá o vymezené *požadavky* (viz kapitola Kdo jsou XR) představující definované cíle hnutí XR. Kromě cílů si hnutí definuje také hodnoty, na něž se v souvislosti s cílem změny společnosti respondenti často odkazovali. Předpokládám tedy, že společně sdílené hodnoty ztělesňují taktéž cíle hnutí XR.

Hodnoty jako kategorii jsem nezvolila (prostupují více kategoriemi), nicméně v rozhovorech se členové běžně odkazovali na onen obecný pojem hodnoty či jmenovali některou z hodnot korespondující s definovanou hodnotou XR (například, redukce moci, nehierarchie, přijímáme lidi takoví, jací jsou, prosazujeme regenerativní kulturu). Hodnoty prostupují různými kategoriemi skrz naskrz (například strukturou XR, cíle) a podporují jistě kolektivní identitu, někdy je můžeme dokonce pozorovat v žité realitě. Z workshopu online: „*jak se dneska máte: jestli se někdo necítí, nemusí odpovídat ...*“. Krátká zmíněná formulka například odkazuje na respekt k druhému (přijímáme lidi takoví, jací jsou). S cílem změny systému; kód *alternativní systém* se pojí asi nejdůležitější hodnota, kterou jsem vyzozorovala v souvislosti s XR, a to hodnota života, jež stojí v opozici k hodnotě zisku představující konzumní svět, jenž se hnutí snaží alternovat. Často narážíme na heslo: peníze nebo život.

Co mě více zaujalo jako tmel hnutí XR byla rovina sociálních vazeb stavěná na *osobním setkání* a potřeba kolektivně *sdílených akcí*, jež se v souvislosti s pandemií nekonalaly a dle respondentů to byl důvod k velkému odlivu členů. Respondent odpovídá na otázku, co vás nejvíce omezuje při oslovování takto: „*Ted' covid a to, že se nemůžeme potkávat osobně, to je téma číslo jedna a potom jsou kilometry a kilometry, než je téma číslo dvě*“, říká respondent.

Na základě výše zmíněných argumentů kolektivní identitu v kontextu společných cílů sociálního hnutí XR, jako jednu z charakteristik sociálního hnutí dle teorie M. Dianiho, nacházím i v hnutí XR. Přesunu se na nejzajímavější kategorii v analýze, jež přiblížím v souvislosti s interpretačním mobilizačním rámcem.

Vycházíme-li z teorie rámování v kontextu studia sociálního hnutí, jež nám říká, že cílem sociálního hnutí při mobilizaci je snaha o rezonanci rámce sociálního hnutí s interpretačním rámcem aktérů zúčastněných mobilizační akce,

úkolem následujících finálních odstavců tedy je identifikovat takovýto rezonanční (mobilizující) rámec mobilizační akce hnutí XR. Benford a Snow vymezují tři hlavní typy rámců, mezi nimiž, kromě zmiňovaného diagnostického rámce, figuruje také prognostický rámec a motivační rámec neboli mobilizační rámec či tzv. volání k akci. Mým cílem je identifikovat motivační rámec za pomoci analýzy kategorie prostředky/strategie představující faktor mobilizačního procesu. V kategorii prostředky/strategie nalezneme příslušné kódy, jimiž demonstrují ony specifické taktiky hnutí XR a procesy s ní související. Postupuji následovně:

Motivace → prostředky, strategie

Motivací akce, jak je již výše uvedeno, je u respondentů *přežití, přežití jejich generace, přežití jiných lidí*, popřípadě by se dal tento kód nahlížet perspektivou boje o kvalitní život v budoucnosti. Abych lépe identifikovala motivy mobilizační akce zaměřila jsem se i na její prostředky a strategie. Pomocí jaké strategie hnutí XR motivaci přežití předkládá, a tím pobízí k akci, proč volí hnutí XR takovou strategii, jakou volí?

Prostředky/strategie:

prostředky/strategie → mobilizace → cíl

cíl → prostředky/strategie → mobilizace

Jedná se o kategorii, do které jsem zařadila nejvíce kódů. V dalším kroku analýzy jsem v této kategorii znovu zanalyzovala každý kód a vztahy mezi nimi.

Kódy a vztahy mezi nimi

Repertoár akcí; nejčastěji vyskytovaný kód obsahuje všechny typy akcí, na který se potenciální člen může přidat (vedou k mobilizaci): přednáška, workshop pro nováčky, přímé akce, schůze místní skupiny, rebel talky, obecně

akce organizované hnutím, například kampaň To na sebe nevemu! proti rychlé módě. Na otázku: podle čeho by se k vám měli ostatní přidat, aktivisté nejčastěji odpovídali výčtem různých akcí, nejčastěji zmiňovali přednášku, kde se člověk dozví vše podstatné a přímé akce (blokace dopravy), která je hnutím považována jako dominantní akce pro společenskou změnu. Tento kód jsem rozdělila na dva nové kódy a to: informování (přednáška) a narušení chodu (přímá akce).

Nová kultura, kód obsahuje situace, kdy respondenti mluví o tom, jak by chtěli, aby se choval svět. „*To hnutí je unikátní v tom, že to není jen o tom, že chceme dosáhnout nějaký změny, ale v tom, že se v rámci tohoto hnutí reálně ta kultura, kterou bysme chtěli, žije nebo se o to aktivně snažíme*“. Kromě již několikrát zmiňovaných hodnot bych vyzdvihla následující postřehy. Nová kultura obsahuje prvky; otevřenost, empatie, respekt, péče. Ke kódu nová kultura přidávám kód *osobní rozhovor*, jenž představuje pro členy prostor pro přesvědčení potenciálního člena, a tedy i čas a chuť se věnovat potenciálnímu členovi osobně. Shrnuła jsem tyto dva kódy pod nový kód: prostor pro druhého.

Nenásilí se v rozhovorech objevuje často v souvislosti s radikálností. Jdeme cestou přímé akce, ale vždycky nenásilně zdůrazňují členové. „*Ta hranice toho, kam už dál nejdem, je nenásilnej pasivní odpor, to znamená ... to násilí je klíčový*“. Nenásilí ztělesňuje taktiku změny (nenásilná masová neposlušnost), zároveň upozorňuje na spořádané chování a podporu morálního apelu neublížovat, nezabíjet životy. Vytvořila jsem pro nějak nový kód morální chování/slušnost.

Vizuální poutač. „*Na mne to působí dobře, není to důležitý, to jenom říkám, že ty věci vypadají hezky, že tam je hrozba toho vyhynutí, ale zároveň optimismus té barvy*“. Vizuální poutač odkazuje na estetiku (krásu) a potřebu být viděn, můžeme rozdělit tento kód na kódy dva: atraktivitu a zviditelnit téma/sebe.

Sociální média představují funkční nástroj sociální prezentace. Sociální média také informují o akcích. Sociální média jako instrument prezentace tak zahrnují do kódu zviditelnit téma/sebe.

V hnutí existuje role, která se stará o komentáře, sdílení, prezentace akcí XR. Kód *performance* vystihuje případy, kdy členové popisují divadelní znázornění problému. V některých případech používají barvy a symboliku těchto barev, například red rebel brigade, což jsou mimové v červených kostýmech na akcích XR znázorňující prolitou krev. Kód *performance* vystihuje nejen potřebu být viděn, tím pádem kód *performance* vede ke kódu zviditelnit téma/sebe, ale také potřebu být emočně spojen, což vyjadřuje v první fázi kódování kód *Prostor pro emoce*. Každá schůzka začíná otázkou, jak se kdo má. Sdílení emocí je běžnou praxí XR, dbají na to, aby se členové nebáli vyjadřovat své emoce a respektují je. Přeměňují kód *prostor pro emoce* na výstižnější kód, a to kód emoční sdílení, k němuž také kód *performance* vede.

Performance → zviditelnit téma/sebe

Performance → emoční sdílení

Lokálnost odkazuje k principu decentralizace (hodnotě) a vztahu člověka k místu, kde bydlí. Naznačuje také péči o vztah člověka k místu bydliště. Řekla bych také s volnější imaginací, že kód *lokálnost* má podporovat uvědomění bezprostřední blízkosti krize, a to, že se krize týká každého člověka v souvislosti s místem jeho pobytu. Například hnutí zavádí následující formát přednášek: Liberecko míří k vyhynutí, Praha míří k vyhynutí atd.

Narušení chodu – významný kód, jenž by se dal vyložit jako konfliktní stav. Prostřednictvím přímé akce, dominantní taktika XR, dosahuje XR konfliktního stavu při blokaci veřejné vozovky. *Neustálý tlak* představuje stálou aktivitu přímých akcí a neustálou dávku konfliktu.

Změna zespod znamená, že si je hnutí vědomo potřeby společenské proměny iniciovanou „obyčejnými“ lidmi. Objevuje se v rozhovorech zobrazování sebe jako obyčejného člověka ve vztahu k těm, kdo drží politickou a ekonomickou moc.

Shrnutí kódů a vztahů mezi nimi

Shrnula jsem nové i staré kódy, se kterými jsem pracovala nadále, jsou to: informování, prostor pro druhého, morální chování/slušnost, atraktivita, zviditelnit téma/sebe, emoční sdílení, změna zespod, narušení chodu, neustálý tlak a lokálnost.

V kategorii prostředky/strategie jsem shledala následující dimenze **pečující** a **konfliktní** v kategorii prostředky/strategie, viz Tab. 1.

Tab. 1: Dimenze kategorie prostředky/strategie a vztahy mezi kódy

Mobilizační strategie	
Pečující	Konfliktní
Prostor pro druhého	Narušení chodu
Emoční sdílení	Neustálý tlak
Morální chování/ Slušnost	Zviditelnit sebe/téma
Atraktivnost	
Lokálnost	
Informování Změna (zespod)	

Pečující strategie vyjadřuje zájem, starost o sebe i o druhého člověka, dává prostor druhému i sobě se vyjádřit, přijímat člověka takového, jaký je. Zaměřuje se na péči o vztah člověka k člověku, člověka k okolí a odkazuje k hodnotě života. „Zachraňuje životy“. Hodnota života v souvislosti s reálnou hrozbou vymírání živočišných druhů včetně člověka, motivuje aktivisty k akci (viz kategorie motivace). Jelikož pečující strategie zahrnuje aspekty toho, jaká je vize správného chování, tj. v případě XR, že XR vychází z přesvědčení, že jedním tak, abych zabránil/a vymírání živočichů v budoucnu (nebo hodnota života je důležitá), shledávám, že pečující strategie hnutí XR pramení z motivu správného jednání, to je jednání morálního. **Pečující strategie je vystavěna na přesvědčení morálního jednání XR.** Konfliktní dimenze nabízí naopak potřebu konfrontace, vedoucí jednak ke zviditelnění sebe i tématu či upozornění na sebe/téma. Naznačuje boj a uzurpaci moci, převzetí zodpovědnosti do svých rukou a potřebu sebezprosažení, v některých případech prostřednictvím činů na hranici zákona (v souladu s morálním přesvědčením XR však). Přemýšlela jsem na čem je vystavěna strategie konfliktu. Po zabroušení zpět do kategorie cíle, kde jeden z cílů (Obr. 1) je efektivní změna. Po opětovném přečtení si pasáží o přímé akci a zdůvodnění respondentů, proč volí hnutí přímou akci za svou strategii. A po připomenutí si teorie Benford a Snowa o čtyřech nejčastějších rétorických motivech pro přesvědčení příznivce k akci (závažnost, naléhavost, efektivita, slušnost), jsem zvolila jako interpretační rámec konfliktní strategie rámec efektivnosti. „*Já jsem v XR proto, protože si myslím, že se ještě nic efektivnějšího neobjevilo, což se nemusí nutně ještě projevat na počtu lidí, ačkoliv v tom si vedem v celku dobře.*“, líčí respondent. **Konfliktní strategie je vystavěna na přesvědčení efektivního jednání XR.**

Finální model strategie mobilizačního procesu

V kategorii prostředky/strategie jsem po jejím zanalyzování zvolila následující finální vztahy kódů (viz Tab. 1). Mobilizační strategie nalézám ve dvou rozměrech; strategii pečující a strategii konfliktní. Za společného jmenovatele celé kategorie označuji kód informování a kód změnu (zespod), a to z důvodů toho, že, jak konfliktní, tak pečující strategie usilují o předání informace (o klimatu) a o změnu zespod, která vede k finálnímu cíli hnutí XR, a to proměně společnosti. Ústřední kód jsem žádný nevybrala. Zajímá mě v souvislosti s interpretačním rámcem, jenž má mobilizovat, spíše motiv, který stojí za dvěma strategickými procesy. Inspirovaná literaturou Benforda a Snowa a s odkazem na výpovědi respondentů jsem zvolila motivy morálky a efektivnosti, jež zdůvodňují strategické kroky hnutí XR; motivy reprezentují strategické procesy v kategorii prostředky/strategie a také motivy, jenž mají oslovovat sympatizanty.

Finální rezonující interpretační rámec mobilizace

Pro shrnutí. Vycházela jsem ze strategií/prostředků mobilizačního procesu, a to konkrétně z dimenzí pečující vs. konfliktní. V kontextu teorie Benforda a Snowa, kteří vymezili na základě svého výzkumu čtyři nejběžnější motivy pobízející k akci publikum, a to závažnost, efektivnost, slušnost a naléhavost a v souvislosti s analýzou výše, shledávám za vhodný interpretační rámec sociálního hnutí XR rámec morální pro pečující strategii a rámec efektivní pro strategii konfliktu. Jinými slovy: Sociální hnutí XR při vybízení k akci rámuje své jednání jako morální a efektivní.

Faktory ovlivňující efektivnost rámce a modifikace rámce

V souladu s naplněním cílů a kapacitou této práce se nebudu dále zabývat rámovacími dynamickými procesy ani těmi, jež mají za cíl zefektivnit interpretační rámec sociálního hnutí. Tímto poskytuji námět k dalšímu pokračování v bádání mobilizačních procesů u sociálního hnutí XR. Námět by mohl být zajímavý zvláště z hlediska sledování těchto procesů v průběhu ještě delšího působení hnutí ve veřejném prostoru, odpovídat si tak na otázku po změně interpretačního rámce.

2.5 Shrnutí analýzy

Cílem práce bylo zanalyzovat mobilizační proces a identifikovat interpretační rámec hnutí XR, jenž má mobilizovat publikum k akci. Metodologicky jsem zvolila kvalitativní výzkum, design zakotvenou teorii, pomocí které jsem analyzovala mobilizační proces hnutí XR. Odpovídala jsem na hlavní výzkumnou otázku: Jaký rámec hnutí XR konstruuje, tj. jaký je obraz reality, jímž oslovuje své potenciální sympatizanty? Analýzou kategorie prostředky/strategie, jež představuje faktor mobilizačního procesu, jsem dospěla k interpretačnímu rámci, pomocí něhož sociálního hnutí XR mobilizuje své publikum.

V prvních krocích analýzy za pomoci otevřeného kódování jsem identifikovala faktory mobilizačního procesu. Faktory v analýze nazývám kategoriemi, jež obsahují významové jednotky, tzv. kódy (viz Obr. 1). Určila jsem některé možné vztahy mezi kategoriemi, ze kterých bych vyzdvihla tento vzorec: **definice problému** → **důvod přidání se** → **prostředky/strategie** → **mobilizace** → **cíl**. Důležitou kategorií mobilizačního procesu, kromě výše zmíněných, byla kategorie **struktura XR**, která ovlivňuje mobilizační proces zejména tím, že dochází k častému přílivu a odlivu členů z hnutí a do hnutí. Neodmyslitelně patří do faktorů mobilizačního procesu také kategorie **společné my**

založená, podle definice sociálního hnutí od M. Dianiho, na definovaných cílech a hodnotách přímo hnutím XR (viz Kdo jsou XR). Navíc z mé analýzy vyplývá, že je také postavena na společných akcích a osobním setkáváním. Zejména v souvislosti s pandemií, kdy jsou akce a setkávání výrazně omezeno, přišlo k velkému odlivu členů z hnutí. Významnou kategorií pro další kroky analýzy, především pro identifikaci interpretačního rámce mobilizace, byla však kategorie prostředky/strategie.

V kategorii prostředky/strategie se vyskytují kódy odkazující nejčastěji na konfliktní stav, například prostřednictvím přímých akcí (blokace vozovek) a na charakter chování člověka k člověku, zejména vlivem tzv. nové kultury, tj. empatie, respekt, emoční sdílení. Pro zanalyzování této kategorie, tj. „rekódování“ některých starých kódů a deskripci vztahů mezi kódy shledávám v kategorii prostředky/strategie dimenze, a to pečující a konfliktní. Pečující strategie nabízí respekt a pochopení pro druhého, vytváří prostor pro emoční sdílení. Konfliktní strategie vede k sebeprosazení, zviditelnění a narušení chodu. Tyto dvě strategie usilují o předání informace (o klimatu) a o změnu společnosti (zespod).

V souvislosti s teorií Benford a Snowa, kteří identifikovali závažnost, efektivnost, slušnost a naléhavost jako obecné motivační rámce kolektivní akce, shledávám, že motivační rámec kolektivní akce XR je vystavěný na motivu morálky a efektivnosti; těmito motivy vybízí hnutí XR k akci. Motivy jsem zvolila na základě analýzy kategorie prostředků/strategie mobilizačního procesu, ve kterém určuji dvě dimenze strategií XR; a to pečující a konfliktní. Pečující strategie vychází z pohnutky morálního jednání a konfliktní strategii volí hnutí zase z důvodu efektivity tohoto jednání ve vztahu k cílům, o které nutí usiluje.

2.6 Dojmy z terénu

Postřehy a dojmy při navštívení akcí XR ala terénní poznámky

Hned první setkání s akcí XR mě vhodilo do výzvy: Poznej XR. Odvážila jsem se navštívit akci místní brněnské skupiny, a to jejich lokální schůzi (léto 2020). Má první akce v covidové době, hurá! Akce byla na stránkách XR uvedena jako veřejná a já v domnění a naivitě, že akci lehko naleznu na příslušné psané adrese, že cesta bude popsána nebo viditelně označená, jsem zůstala stát před domem v centru Brna, kde se akce měla konat. Na další den, až skrze respondenta, který mi prostor schůze ukázal jsem zjistila, že se akce konala uvnitř domu v prostorách budovy. K tomu, abych se na akci XR dostala jsem měla prý zazvonit na určitý zvonek se jménem, nebo zavolat. Sám respondent se ale podívoval, že chybí na zvonku nálepka se symbolem XR pro přehlednost a snadnější dostupnost lidí mimo XR, kteří nejsou zasvěcení do chodu a obeznámení se jmény členů místní skupiny, takže mě tento fakt trochu omlouval ze selhání při hledání.

Finálně se mi však přece jenom naskytl možnost alespoň nahlédnout do prostoru XR místní skupiny v Brně. Konala se podívaná o jedné menší pracovní místnosti s gaučem, stolem, pracovní plochou a všemi možnými propriety z dílny XR, naskládanými či pohozenými v policích u stěny, využívaných při akcích v ulicích. Krátce mi byl představen další člen, jenž právě něco tvořil na počítači pro XR, co dělal jsem již zapomněla (hledal články o krizi nebo je uploadoval?). Po letmé návštěvě komunitních prostor jsem doprovodila respondenta do obchodu bez obalu, kde jsme se rozloučili.

Okupace MŽP za konec uhlí v ČR (při rozhodování uhelné komise): Přicházela jsem blíže a blíže místu, kde se měla akce konat. Přijela jsem se podívat v neděli, desetidenní okupace již několik dní trvala. V prostorách před budovou MŽP aktivisté, nejenom z řad XR, ale i z dalších společenských organizací

bojující za dřívější konec uhlí v ČR (Limits jsme my, Univerzity za klima, Fridays For Future) vyvíjely tlak na ministerstvo, za podpory Hnutí Duhy nebo Greenpeace. Rozvěšené transparenty všude kolem budovy MŽP s nápisy říkejte pravdu, uhlí pod zem nebo peníze nás nenakrmí vizuálně strhávají vaši pozornost. Přijela jsem do odpoledního programu, kdy se konal až překvapivý klid namísto živelných rebelských akcí, tak, jak by se dalo předpokládat. Chvíli jsem postávala ve větší vzdálenosti, po chvíli pozorování místa a pár vyměněných pohledech s okupujícími jsem se rozhodla udělat první krok a probořit bariéry neznámosti. Zaujaly mě tyto podněty. Sdílení jídla. Sdílení jídla mě fascinuje taktéž jako jednu moji respondentku, která tvrdí, že je to banalita, jež má „velký vliv na tu atmosféru“. Řekla bych to jinak, a to, že sdílení jídla podporuje komunitního ducha, zároveň může sloužit jako proboření sociální distance při navázání komunikace; tuto taktiku jsem sama zvolila, když jsem přinesla čokoládu na okupaci. Pro společné jídlo bylo vyhrazeno místo (police), kromě sladkostí jsem pozorovala i velkou nádobu s „hlavním chodem“. Aktivisté hráli hry ve „volných“ chvílích, komunikovali občas s kolemjdoucími nebo dodělávali transparenty na akci (demonstraci, která je vrcholem okupace), téměř všichni se angažovali společně, někteří si čtou nebo jsem tam potkala i režisérku sympatizující s aktivisty, která jim pomáhala s „osvětovými“ materiály – natáčela jednoho člena, jak povídá o občanském shromáždění. Na hygienu chodí na benzinku, když je zavřené MŽP, někdy je ale pustí na záchod dovnitř, líčí respondent. Nutno podotknout, že jsem rozmýšlela, zda se zúčastním i přes noc této akce, nakonec jsem se nepřidala. Jeden z faktorů byla tehdy představa, že bych tam asi zmrzla, bylo pod nulou přes noci. Aktivisté jdou teda do cekem velkého diskomfortu v tomto případě, jsem si říkala ...

Workshopy online: navštívené workshopy (pro nováčky, seminář o mobilizaci, online, přednáška míříme k vyhynutí).

Workshop pro nováčky: aktivisté se snaží o osobní přístup, na začátku se vždy bavíme o tom, jak se kdo má, i když se členové, potenciální členové neznají předem; říkají tomu check-in – součást každé schůzky. Nastavují se hned komunikační pravidla pro lepší komunikační sladění, tykání, tedy neformální forma komunikace založena na sdílení emocí zprvu a poté na informačního obsahu. Chviléma schůzky jsou rozpačité, nováčci neví, na co se ptát, moderátoři jsou mírně nejistí, platforma online tomu nahrává, protože dovoluje větší míru anonymity. Jinak workshop je přehledný, informativní, připravený, interaktivní a postupně rozmotává jazyk všem uchazečům. Po workshopu jsem dostala dotazník na jeho zhodnocení, vyvozuji z toho, že tímto gestem se hnutí má tendenci zlepšovat nebo eventuálně přizpůsobovat svůj interpretační rámec publiku.

Workshop pro mobilizaci (účastní se ti, kdo se v hnutí pohybují již déle):

Opět na začátku sledujeme check-in. Máme reagovat na dvě otázky, jak se máme a na to, že Francie jako stát byla odsouzena k nedodržování závazků v boji proti klimatickým změnám. Někdy je pozorovatelná náladovost a tlumená aktivita, apatičnost, vyčerpanost z předešlých akcí. Hnutí jinak konstruktivně řeší problémy a moderátor akce představuje ostatním, jak by měl probíhat proces mobilizace, skupina dochází k tomu, že musí být ještě více otevření osobnímu přímému kontaktování. Opět se zde vyskytuje poměrně velký prostor pro sdílení emoce a nálad a každý má prostor říct svůj názor. Slovo se někdy předává ze člena na člena, každý si vybere, kdo další bude mluvit nebo neřízeně mluví, kdo chce.

Přednáška míříme k vyhynutí: téměř dvouhodinová přednáška rozdělená na dvě poloviny, na začátku bylo shrnutí faktů o klimatické krizi, druhá polovina obsahovala informace o XR (náborová část) a vysvětlovala důvody, proč XR volí strategii takovou, jakou volí. Na začátku proběhlo krátké představení moderátora a výzva ke krátkému představení účastníků či alespoň ukázání se

přes kameru. Uprostřed opět byl vyhrazen prostor pro emoční doznění a zamýšlení. Na konci do chatu dala „asistentka“ moderovaných přednášek informace o XR, akcích, místních skupinách (mobilizace!). Na přednášce, kterou jsem absolvovala se rozběhla i celkem výživná debata po přednášce mezi účastněnými (záznam je na internetu – facebook XR, přednáška ze dne 08.02.2021) ohledně definice nenásilí a násilí v souvislosti s poškozováním majetku, které se XR v některých případech dopustilo (uvnitř hnutí toto téma je také hodně debatované, říká moderátor) nebo o efektivitě narušení systému – konflikt jako kontroverzní strategii XR a o jisté neefektivitě jiných demokratických forem odporu vzhledem k cíli radikální změny.

Závěr

V práci jsem se věnovala sociálnímu hnutí Extinction Rebellion, občanské environmentální organizaci upozorňující na klimatickou krizi. XR nepochybně představuje jednoho z nepřehlédnutelných aktérů veřejné klimatické debaty, a to na globální úrovni. V souvislosti s dynamickým rozvojem hnutí do celého světa, tedy i České republiky, jsem se v práci zajímala o mobilizační strategie XR, a to v kontextu teorie sociálního hnutí a teorie radikálního aktivismu. Zabývala jsem se analýzou mobilizačního procesu s cílem identifikovat faktory tohoto procesu a určit interpretační rámec, jímž XR vybízí publikum ke kolektivní akci. Vycházela jsem ze tří teoretických východisek; definice sociálního hnutí od M. Dianiho, teorie radikálního aktivismu a rámování od Benforda a Snowa jako jednoho z teoretických přístupů 90. let k problematice sociálních hnutí.

Za nejvýznamnější faktory mobilizačního procesu, na základě mé analýzy a v souvislosti s teorií rámování (diagnostického, prognostického a motivačního rámování), považuji následující kategorie: definici problému/viníka, důvod přidání se, motivaci, prostředky/strategie a cíle hnutí. Shledala jsem, že důležitým faktorem mobilizace je například i kategorie Společné my, tj. kolektivní identita – jedna ze základních charakteristik sociálního hnutí dle M. Dianiho utvářená skrze cíle a hodnoty (definované i nedefinované hnutím). Dle mé analýzy je kolektivní identita v případě skupiny XR také výrazně založená na osobním setkání a společně tvořených akcích. Neméně důležitým faktorem mobilizace je kategorie Struktura XR představující síť neformálních vztahů, jež výrazně ovlivňuje charakter hnutí, a tedy i mobilizační proces.

Když jsem se zaměřila blíže na kategorii prostředky/strategie coby ústřední kategorii analýzy mobilizačního procesu, shledala jsem, že mezi významovými jednotkami této kategorie je určitá variabilita. Určila jsem tak

v kategorii prostředky/strategie dimenze strategie, a to pečující a konfliktní. Na základě těchto dimenzí jsem identifikovala interpretační rámec vystavěný na motivu morálky (pečující strategie) a efektivnosti (konfliktní strategie). Odpověděla jsem tím na hlavní výzkumnou otázku; jaký rámec hnutí konstruuje, tedy, jaký je obraz reality, jímž oslovuje své potenciální sympatizanty. Interpretační rámec volající k akci sociálního hnutí XR by tedy zněl asi takto: „naše jednání vychází z morálního přesvědčení, naše jednání je efektivní“.

V samém závěru bych ráda pár slovy shrnula a reflektovala konfliktní strategii z pozice teorie radikálního aktivismu. Hnutí XR využívá uvědoměle protestní formy demokratického systému, dominantou jsou tzv. přímé akce. Dle teorie radikálního aktivismu jsou přímé akce známkou radikálního občanského chování. V rozhovorech objevující se radikalita bývá spojována s argumentem adekvátního řešení krizové situace a bývá zmiňována v souvislosti s nenásilím, které je klíčové pro povahu jednání XR. Pro hnutí XR představuje taktika přímých akcí však jediné možné východisko, jak řešit efektivně krizi, tak, aby došlo ke společenské změně. Má radikální taktika šanci zmobilizovat 3,5 % populace tak, jak předpokládá hnutí XR, nebo alespoň dosáhnout uspokojivých cílů? Z podstaty radikálního aktivismu dle výzkumu Ondřeje Císaře a kol. vyplývá, že radikální hnutí nemobilizují velké počty lidí a základnu mají kolem 50 členů. Na základě provedených rozhovorů jádro hnutí nyní čítá do 100 aktivních členů v ČR napříč věkovým spektrem. V hnutí probíhá ale výrazná fluktuace členů, a možná proto dnes o hnutí slyšíme. Na druhou stranu také slyšíme, že ještě nedosáhlo svých cílů: *„To spíš za to částečně můžeme sami určitě, protože nejsme perfektní hnutí a částečně za to může ten status quo, který není nám nakloněný pořád ještě, ačkoliv se zlepšuje klimatická osvěta, zlepšuje se povědomí společnosti, to se dá dokázat. Tohle nám stojí v cestě do určité míry a zároveň tohle nám dává také důvod, proč existujeme, rádi bysme vlastně neexistovali, když by každý*

žil ve světě, kde ví, jaké je klima hrozba a jedná podle toho, především politici.“, líčí respondent.

Seznam zkratek, obrázků a tabulek

XR – Extinction Rebellion

FFF – Fridays For Future

IPPC – Intergovernmental Panel on Climate Change

OSN – Organizace spojených národů

ČEZ – České energetické závody

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

ČR – Česká republika

Obr. 1: Kategorie a výskyty (count) kódů v sedmi rozhovorech (cases) 44

Obr. 2: Mobilizace jako proces; vztahy mezi faktory 47

Tab. 1: Dimenze kategorie prostředky/strategie a vztahy mezi kódy 53

Zdroje

Literatura:

Císař, O. (2008). *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Della, P.D., & Diani, M. (2006). *Social movements: An introduction*. Malden, MA: Blackwell Pub, s. 34-35.

Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele* (Dotisk 3. vyd). Karolinum.

Giddens, A.Sutton, P. W. (Ed.). (2013). *Sociologie*. Argo, s. 923-929.

Hoffman, A. J. (2017). *Jak kultura utváří diskusi o klimatické změně* (přeložil Jiří OGROCKÝ). Masarykova univerzita, s.7.

Kysela, J. (2006). *Právo na odpor a občanskou neposlušnost* (2., aktualizované a rozšířené vydání). Doplněk.

Řiháček, T., Čermák, I., & Hytych, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Masarykova univerzita.

Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.

Znebejánek, F. (1997). *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. Sociologické nakladatelství. s. 27.

E. knihy:

Hallam, R. (2019). In E. Rebellion, *This is not a drill*. Penguin, s. 96. [online, cit. 2021-02-20] from: https://drive.google.com/file/d/1RnXqGsznZ243_KOvzsf-GLX29nT4kZeWq/edit

Články, závěrečné práce:

Benford, R., & Snow, D. (2000). *Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*. *Annual Review of Sociology*, 26, 611-639. Retrieved March 16, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/223459>

Císař, O., Navrátil, J., & Vráblíková, K. (2011). *Staří, noví, radikální: politický aktivismus v České republice očima teorie sociálních hnutí*. SOCIOLOGICKY

CASOPIS-CZECH SOCIOLOGICAL REVIEW, 47(1), 137-167. [online, cit. 2021-03-08] https://www.researchgate.net/publication/258836833_Stari_novi_radikalni_politicky_aktivismus_v_Ceske_republike_ocima_teorie_socialnich_hnuti

CHENAIL, R.J. (1998): Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě? *Biograf* (15-16): 30 odst. [online, cit. 01. 04. 2021] Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=1503>

Mazák, J. (2016). *Teorie sociálního hnutí: přehledová studie*. AUC PHILOSOPHICA ET HISTORICA, 9-30. [online, cit. 2021-03-16] <https://doi.org/10.14712/24647055>

Novák, A. (2013). *Česká environmentální přímá akce v mezinárodním kontextu. Ústav mezinárodních vztahů*, 48(3), 81-103. [online, cit. 2021-03-10] https://is.muni.cz/el/1423/jaro2015/HEN624/um/47097071/Novak_2013_ceska_environmentalni_prima_akce_Mezinar._vztahy.pdf

Pinz, J. (1999). *Občanská neposlušnost - demokratické právo občanské neposlušnosti*. Katedra práva, Fakulta ekonomicko-správní University Pardubice, (4), 1-7. 272-278 [online, cit. 2021-03-05] <https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/32315/CL80.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Snow, David & Benford, Robert. (1988). *Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization*. International Social Movement Research. 1. 197-217. [online, cit. 2021-03-18] https://www.researchgate.net/publication/285098685_Ideology_Frame_Resonance_and_Participant_Mobilization

Snow, D., Rochford, E., Worden, S., & Benford, R. (1986). *Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation*. American Sociological Review, 51(4), 464-481. Retrieved March 18, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/2095581>

Strnad, Leoš (2013). *Mobilizace proti Bauhausu. Analýza rámování dvou sociálních hnutí*. Masarykova univerzita. [online, cit. 2021-03-17] Dostupné z: https://is.muni.cz/th/y1f4h/Strnad_DP.pdf

Tlapáková, Tereza (2020). *Analýza Extinction Rebellion hnutí v kontextech občanské neposlušnosti, radikalismu a extremismu*. Masarykova univerzita. [online, cit. 2021-02-20] Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/hxtg8/>

Internetové zdroje:

Extinction symbol information. Extinctionsymbol.info. Retrieved March 25, 2021, from extinctionsymbol.info

Halakuc, H. (2020). *Extinction Rebellion: apolitické hnutí pro apolitickou dobu?* A2larm. Retrieved March 04, 2021, from <https://a2larm.cz/2020/09/extinction-rebellion-apoliticke-hnuti-pro-apolitickou-dobu/>

Holcnerová, V. (2019). *Bojujeme i za Ovčáčka, ze zatýkání máme radost, říká mluvčí Rebelie proti vyhynutí.* Video.aktualne. Retrieved March 05, 2021, from: <https://video.aktualne.cz/dvtv/bojujeme-i-za-ovcacka-ze-zatykani-mame-radost-rika-mluvci-re/r~cf0574dab53611e9b6a9ac1f6b220ee8/>

Nešpor, Z. R. (Ed.). (2020). *Sociologie sociálních hnutí.* Encyklopedie.soc.cas. Retrieved March 05, 2021, from: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_soci%C3%A1ln%C3%ADch_hnut%C3%AD

Ovčáček, J. Příspěvek. In *Twitter*. <https://twitter.com/prezidentmluvci/status/1181859049220034560>

Rebellion, E. *Kdo jsme.* Extinctionrebellion.cz. Retrieved January 20, 2021, from <https://www.extinctionrebellion.cz/>

Rebellion, E. *Místní skupiny.* Extinctionrebellion. Retrieved January 20, 2021, from <https://www.extinctionrebellion.cz/>

Rebellion, E. *Aktuality.* Extinctionrebellion. Retrieved January 25, 2021, from <https://www.extinctionrebellion.cz/>

Rebellion, E. (2020). *ČEZ – Uhlí, nebo život.* In Youtube. Extinction Rebellion Czech Republic. [cit. 2021-03-14]

Springorum, A. (2019). *Arne Springorum, spoluzakladatel Extinction Rebellion CZ.* In Youtube. CZECHSIGHT. [cit. 2021-02-20] <https://www.youtube.com/watch?v=Nu-mXHIwWns>

Zákony:

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, čl. 23, [cit. 2021-03-22] dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Přílohy

Příloha 1) Otázky k rozhovoru

Otázky k rozhovoru, mobilizace

- Nabídnutí anonymity, souhlas s použitím a nahráváním rozhovoru pro studijní účely
 - Krátké intro v podobě představení se a role aktivisty v hnutí
1. Představte si, co všechno je zapotřebí k tomu, aby vaše činnost byla úspěšná a dosahovala vašich cílů. Co byste vypíchl/a jako první, co je zapotřebí, aby vaše akce – mobilizačního rázu (že chcete oslovit lidi) byla povedená, podle vašich představ? Poprosím o převyprávění průběhu akce.
 2. Představte si neúspěšnou akci, co bylo problematické, co nefungovalo, aby mobilizační akce (akce, kde chcete oslovit lidi) byla povedenější? Poprosím o převyprávění průběhu akce.
 3. Jaká je vaše cílová skupina lidí, které chcete mobilizovat, proč právě taková, jaký k tomu používáte prostředek? A jaké lidi nejčastěji se vám podaří oslovit?
 4. Jaké jsou vaše další mobilizační prostředky, které používáte nejčastěji, nejraději, proč právě tento, tyto?
 5. Na základě čeho, by se k vám měl člověk přidat?
 6. Který zdroj byste vypíchl/vypíchla pro mobilizaci, že je pro vás důležitý. Peníze, kontaktní síť, know-how, hodnoty (jaké), charisma aktivisty, spolupráce s ostatními hnutími (organizacemi)? A proč právě tento zdroj je pro vás důležitý?
 7. Co vás nejvíce omezuje při mobilizaci (při oslovování, náboru)?
 8. S čím se nejčastěji konfrontujete, když mobilizujete (oslovujete)?
 9. Kolik vás je nyní členů (aktivních), kolik chodí na akce (pasivní členové)? Máte poměrově nějaké číslo? Bylo období, kdy se zvyšoval počet aktivních členů, kdy naopak upadal? Proč?
 10. Kde berete inspiraci pro svou strategii oslovování lidu?

Příloha 2) Ukázka rozhovoru, plné verze rozhovorů dostupné v archivu studentky (klaricenka.hochmanova@seznam.cz)

Tazatel: Jak je pro vás důležité vztahy se členy, s potenciálními členy?

Respondent: Obojí je velice důležitý, hah... V tom hnutí máme si myslím docela dobře už zavedenou regenerativní kulturu, že se o ty své členy staráme, nepovažujeme za samozřejmý, že každý přijde na každou schůzku a odvede svůj kus práci a tímto končí, to rozhodně ne. Prostě regenerativní kultura je o tom, že se staráme, aby lidi nevyhořeli, řešíme jejich problémy aktivně, pokud je nějaký konflikt uvnitř hnutí, tak se taky řeší, ideálně samozřejmě mírumilovně. A, jo takže, to bez toho nemůže fungovat, ta struktura je natolik komplikovaná a ty lidi často zastávají několik rolí, že prostě každý ten článek je důležitý a na tomhle rozhodně pracujem a myslím si, že to prostředí je dobrý, určitě máme nějaký rezervy, ale. **T:** jaký na to máte prostředky? **R:** Je přímo regenerativní tým, který má za úkol vymyslet akci abychom se poznali, třeba procházka nebo si spolu zahrajeme deskové hry nebo něco, což strašně pomáhá pročistit myšlenky, třeba i zahojit nějaký rány, když se ti lidi najednou poznají mezi sebou v jiném kontextu – neaktivistickým. Což je strašně super a třeba to může spojit lidi i z různých částí republiky, když je to nějaká větší akce celorepubliková. To je fakt nesmírně důležité. Jako i lidi, kteří nejsou přímo v regenerativním týmu by měli brát v potaz možnosti ostatních a měla by tam být hranice? (přes silný vítr není rozumět?:()

Tazatel: Důležitost vzdělání a know how?

Respondent: Já bych si rád myslel a asi si to i myslím, že jsme velice jako nízkoprahoví hnutí, že není potřeba, aby člověk věděl tolik o klimatické krizi, protože já si fakt myslím, že ta věda je natolik jasná, ten vědecký podklad, že pokud se chystáš hádat se s lidma, tak byste si to měli nastudovat, ale je úplně jasné, že situace je špatná a je potřeba něco dělat a nedělá se toho dost jo. To jsou tři věci, na který může podle mě každý přijít, aniž by studoval knihy a knihy a vědecké články a tak. To bysme nikoho nerekrutovali taky,haha, protože to by znamenalo, že můžeme jenom vzdělaný lidi. Takže vzdělání ok, pokud víte něco o klimatické krizi nebo pokud

Příloha 3) Ukázka z kódování

role v různých týmech hlavně v Brně, do Prahy jezdím jenom jak na akce.

Tazatel: Teď si představ nějakou vaši akci, jakýkoliv typ, co si myslíš, že je zapotřebí, aby akce byla úspěšná, aby, jste dosáhli toho, čeho chcete dosáhnout?

Respondent: Tak musí to být vizuálně atraktivní, aby se to dostalo lépe do médiích, to jsou ty hlavní fotky na vršku článku v médiích a prostě, pokud tam máme ten vizuál a nějakou tu message, tak musí být nějak dohromady, že to člověk zpracuje. Na ty kolemjdoucí by to mělo mít efekt, že je to stáhne. A to může být pozitivnějším způsobem, že je to zábava ta akce, že to vypadá, že si to ty lidi užívají. Třeba, já nevím, po velké rebelii, to bylo možná až příliš, jak nás odtáhli ze silnice, tak jsme tam udělali takový kroužek těch lidí, než si nás odvezli někam policisti, tak tam v tom kroužku jsme hráli hudbu, sdíleli jsme jídlo, podporovali jsme se navzájem, tančilo se, hráli se tam hry. To je taková, součást našich principů, že se snažíme vytvářet takovou kulturu, jakou bychom chtěli, aby měl svět kolem nás. Naplněnou pozitivními emocemi, empatií, zábavou, vším tímhle. To je jeden způsob, jak můžeme lidi zaujmout, ten ve skrze pozitivní. Myslím si, že vynechává tu tragickou část, hah, nebo tragický aspekt té změny, že nemůžeme vyřešit všechno jen veselím, nebo já si to nemyslím a pak by tam teda měl být, něco, co tu společnost asi polarizuje, ale to není to hlavní, spíše v nich vytváří dilema. Příklad: Člověk drží hladovku, má tam k tomu nějaké zázemí, sedí tam, nebo několik lidí drží hladovku. Když ho někdo uvidí, jde kolem a je to jasně označený: hladovka za klima, tak ideálně to v tom člověku může vyvolat odpor, proč tohle lidi dělají nebo co tady po mně chtějí, proč mě tady s tím na ulici otravují, ale ideálně by to toho člověka mělo nahodit nějakým způsobem. Říct si, ale oni tady prostě sedí v hladu, oni tady úmyslně nejedí, oni tomu věří natolik, že jsou schopný pro to něco obětovat, takže tohle je princip sebeoběti – a ten ... lidi, kteří jsou třeba tomu trochu sympaticky naklonění nebo si nějaký ty informace o klimatu zjistili a tak, tak ten může člověka zaujmout. A to samý ta sebeobět, když se nechá dobrovolně zatknout, jde do vězení nebo jenom policii se nějak nechá odtáhnout ze silnice nebo cokoliv. Ty lidi riskují své bezpečí, riskují svoje kariéry, čas, studium ve jméno společenského světového problému.

Tazatel: Myslíš si, že tohle je efektivní cesta?